

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 55 (1941)

Artikel: Il bun Dücha : drama in tschinch acts
Autor: Gilli, Gertrud
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-210989>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 15.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Il bun Dücha

Drama in tschinch acts da Gertrud Gilli

Dedicho a Peider Linsel, il fin poet e nöbel promotur da
nossa lingua

Persunas:

Dücha Rohan, generel franzes illas Trais Lias

Düchessa Rohan, sia duonna

Malgarita, lur figlia

Dücha Bernard da Weimar

Güerg Jenatsch }
Ulysses de Salis } chapitaunis grischuns

Priolo, secretari da Rohan

La Piora da Königsfelden,

Beatrix, üna muongia

Blandini, duttur da Königsfelden

Barum de Lecques, cumandant da l'armeda franz. in Vuclina

Saint Simon, cumandant da la guarnischun franz. illa fortezza dal Rain

Schmid, caporiun zürigais

” ” ” ”

Ün chapitauni,

” ” ” ”

Duos lötenents,

” ” ” ”

Duos sudos

” ” ” ”

Allios da la „Chadaina“, curriers, sudos franzess, servituors, ün
duttur grischun, ün mat, üna mattetta, üna serviainta.

Lö:

1. act: Paris. Il salon da la düchessa Rohan.

2. act: Cuir. Piazza avaunt l'ustaria dal „Sain Grand.“

3. act: Maienfeld. Üna sela illa fortezza dal Rain.

4. act: Cuir. Cancellaria dal dücha Rohan.

5. act: Brugg (Aargovia). Staunza da der udienza illa clostra da
Königsfelden.

Temp:

Ils scumbigls grischuns da l'an 1636—1638.

PRÛM ACT:

Paris

(Il salon da la düchessa Rohan. El ais möblo i'l stil da quel temp. A fuonz a schnestra ün üsch chi vo in suler. Da la vart dretta ün seguond üsch, chi vo in ün'otra staunza. In la part anteriura ün canapè e pultrunas intuorn üna maisina. Immez la staunza sper la paraid dretta üna maisina da scriver inua ais tschanteda la düchessa, chi scriva üna charta.

Que picha sün üsch a schnestra.)

1. scena

(Düchessa, servitur, zieva Malgarita)

Düchessa: Entrè!

Servitur (aintra e surdo üna charta a la düchessa).

Düchessa (evra la charta e la legia. Cun dalet): Ah, vo bain. Di a la prinzessa da gnir tiers me!

Servitur (sorta a schnestra).

Düchessa (metta d' vart sias scrivandas, las serrand aint il tavolin).

Malgarita (vain aint da l'üsch dret): Che mauncha mamma? Vus m' avais fat clamer.

Düchessa: Üna visita as ho annunzieda!

Malgarita: Chi? El?

Düchessa (surriand): Schi, propi el, il dücha Bernard da Weimar! Che bain, cha tü ingiovinast! Cò, legia! (la do il billet).

Malgarita (legiand): El ais fingià cò a la cuort. Bain bod saro el tar nus. O mamma! (la braincla).

Düchessa: A la fin il vzains nus darcho zieva quella terribla combatta da Nördlingen, cur cha nus tmaivans per sia vita.

Malgarita: Saro el auncha l'istess scu aunz? Nu saro el depriemieu da quista scunfitta?

Düchessa: Ella nu po ins-chürer la gloria dal vandscheder da Lützen.

Malgarita: Crajais da nà? Eau tem, ch'el and patescha terribelmaing, el chi d'eira infin uossa adüna victorius.

Düchessa: In quist muond po que chöntsches arriver, cha que chi pera il prüm d'esser disavantiu u dafatta dannavel vo our in bain e viceversa. Güsta quista mêlprüveda disfatta am pera da purter in se il dscherm d'ün success taunt pü grand.

Malgarita: Ma schi cu?

Düchessa: Il bap am ho quinto, cha l'evenimaint da Nördlingen hegia tuottafat müdo ils plans dal cardinal Richelieu. Uossa nu po el pü esser ün spectatur indifferent in quista luotta terribla dals pövels. Dad uossa inavaunt saro la Frauntscha il confedero dals Schwedais e dals Tudas-chs protestants.

Malgarita: Chi so scha Bernard ais gnieu per quist motiv a la cuort? Ma nun ais que curius, cha 'l cardinal chi ho cumbattieu ils Huguenots in nos egen pajais uschè crudelmaing, ho l'intenziun da praster si'agüd als protestants esters?

Düchessa: Güst perque cha l'ais reuschieu a suottametter ils Hugenots cò in Frauntscha, schi ais el uossa taunt pü dispost, dad incuraschir quels pü allontanos.

Malgarita: Perche fo el que?

Düchessa: Que ais cler avuonda. El taundscha il maun als adversaris dals da Habsburg perche ch' el temma, cha quists pudessan gnir memma potents ed imnatscher la Frauntscha. Per quel motiv dess uossa tieu bap güder als Grischuns, strand our da las griffilas dals da Habsburg ils pass alpins e la Vuclina.

Malgarita: Ah, ma in quist rapport stögl eau dir, cha 'l cardinal avet in ögl ün scopo nöbel! El voul restituir quists territoris ad un brav pövlet muntagnard, chi and ais il vaira possessur.

Düchessa: (cun ün suspir): Que ais bain l'avvis da tieu bap idealist. Si' orma simpla e granda nun inclegia las intrigas dal cardinal.

Malgarita: Mamma, vus am fais pissers. Nun ho il bap accepto quist incharg cun entusiassmo?

Düchessa: Sieu bun cour al stimet da fer que. Tü sest, Malgarita, ch' el füt tramiss già avauant duos ans in l'istessa mischiun illas Trais Lias. Ma immez las victorias Richelieu il clamet inavous perche cha sieus plans as avaivan müdos.

Malgarita: Ma uossa pudaro il bap glivrer quista mischiun grandiusa. Si' Eminenza, il cardinal, l'ho imprumiss que positivamaing!

Düchessa: Eau se bain! Las valledas dals Grischuns e lur pass da muntagna s' extendand traunter Milaun ed il Tirol, sun fich favuraivels per ils Austriacs e Spagnöls. Grazcha a quists pudessan lur armedas as unir, cur chi saja in poch temp. Ma güsta per impedir quetaunt, voul si' Eminenza trer a se quists

territoris. Ils Grischuns haun cumbattieu per quist scopo cun granda valurusited. Ma che po fer quist tröpet cunter la predominanza da quels da Habsburg?

Malgarita: Güsta per quista radschun il bap ils po güder. Che bel, cha 'ls interess da la granda Frauntscha vaun d'accord cun quels da quist pövlet valurus!

Düchessa: D'accord? Ma che and savains nus? Cognuschains nus ils scopos secrets dal cardinal? El as ho già suvenz mis aint per üna chosa per arriver ad üna fin tuot otra, scu ch'ün aspettaiva. Na per ünguotta preferisch'el a fer deturs scu dad ir la via dretta.

Malgarita (apparaintamaing dischillusa). Vus pudessas avair radschun. Nun avais pruvo da sclarir il bap sur da las miras da si' Eminenza?

Düchessa: E cul! Ma invaun. El vezza in tuot ils oters be si'egna probited e dabbainezza. Dal rest, daspö ch'el as ho impegno, füss que ün turmaint inütil dal dischillusiuner. Uossa nu 'l resta oter cu d'obedir. Tuot que ch' eau poss auncha fer per el, ais da taschair e vaglier.

Malgarita: Mamma, vus avais surpiglio ün greiv incharg. Il Segner vögla as güder al purter!

Düchessa (cun surrir trist): Guarda, quant debel chi ais l'umaun! Eau vulava tegner per me tuot mias anguoschas e las purter in silenzi. Ma quistas minutas d'aspettativa sün quel, chi ho l'intenziun d'at condüer davent ün bel di, am haun aviert ils leivs.

Malgarita: Vus avais fat bain da svöder vos cour. Que as daro tuottüna ün tschert cuffüert. Ed eau am chat onureda da vossa confidenza.

Düchessa: Chera figlia, tü nu sest, che bain, cha que am fo da chatter in te vi e pü üna vair' amia, chi piglia part a tuot mieus pissers. Ma uossa vulains nus darcho ans volver a tieus egens interess. Est tü persvasa, cha in il cas da tieu Bernard, las chosas nu sun nimmia uschè disfavuraivlas scu cha peran?

Malgarita: Bain tschert, chera mamma! L'allianza da la Frauntscha al saro da granda ütilited. Ma che effet avro ella concernand nos matrimoni progeto?

(A picha sün l' üsch schnester.)

Düchessa L'ais cò! Inavaunt!

Servitur (evra l'üsch:) Si 'Excellenza, il dücha da Weimar!

2. Scena

(Ils anteriurs, il dücha Bernard.)

Bernard (aintra e fo üna reverenza).

Düchessa (al vo incunter e'l taundschi il maun): Bainvgnieu, cher dücha! Nus essans inchantedas, da' s revair saun e salv!

Bernard (cun amarezza): Schi, saun e salv, ma vint! (El s'avicina a Malgarita).

Malgarita (sto lò sainza as smuanter, scu petrificheda).

Bernard: Malgarita, dschè'm, sch'eu sun auncha degn d'ad- ozer mieus ögls sün vus?

Malgarita (currind vers el): O, taschè, Bernard!

Bernard (la brauncla in extasi. Alura as volvand a la düchessa):

S-chüsè, stimedà düchessa, nos sentimaints ans haun transpurto!

Düchessa: (cun ün sorrir grazius): Ma, che fo que? Crajais vus, ch'eu nun inclegia?

(ella as tschainta e fo segn al pèr da fer quetaunt).

Vus gnis da si' Eminenza, il cardinal. Cu ais sto si' artschaivimaint?

Bernard: Our d'vart bun! Eau sun sto smort.

Düchessa: Vzais cò! Tuot giaro our in bain per vus!

Bernard: Crajais propi? (el sospüra profuondamaing).

Malgarita: Ma che mê s'affligia, mieu cher?

Bernard (despero): O be cha vus füssas la figlia da glièud simpla, chi nu sto taunt daspera al trun, schi nun avess eau da spetter sül permiss dal raig per pudair as marider.

Malgarita (ansiusamaing): Ho il cardinal discurreiu cun vus da me?

Bernard: Mo schi. El pera dad avoir fingià ün presentimaint da noss' affecziun. Perche avess el otramaing mno il discuors sün vus e quinto da vos numerus pretendents?

Malgarita: Que nu' s' dess offender, Bernard! Eau nu d'he auncha do ascolt ad üngün.

Bernard: Ma 'l raig . . . . .

Malgarita (l' interrompand) . . . nu po sforzer mieu consentimaint!

Bernard: Mo bainschi refüser il sieu per nos alaig!

Malgarita (fich inquieteda): Bernard, vus l'avais fingià dumando, ed el ho . . . ?

Bernard: Per intaunt nun ais auncha success ünguotta. Zieva mia sconfitta am vulet eau il prüm nouvamaing asgürer da voss' amur. Ma mia resoluziun eira piglieda, d'am procurer bainbod tschertezza dal raig. Intaunt survgnit eau ün' admoniziun dal cardinal.

Düchessa: Da che gener?

Bernard: El am quintet traunter oter, cha 'l raig d' Ingilterra vulaiva marider ün prinz anglais, il giuven Palatin, culla figlia dal dücha Rohan. Ma cha Louis XIII. hegia respost, cha que nu saja üs in üngüns reginams da der têlas richas ertevlas ad ün ester.

Malgarita: Cò vzais! El stess ho spedièu il pretendent na giavüscho.

Bernard: Que bain, ma our da che motiv? Crajè 'm be, chera Malgarita, il cardinal nun am quintet quist' istorgia sainz' intenziun. Eau sun eir eau ün ester.

Malgarita: Ma tuottüna ün collio a la Frauntscha. Nus vulains piglier que scu incuragamaint.

Bernard: Vos cour confident as fo survaira las difficulteds. O che greiv cha que 'm fo da stuvair desdrüer quista bella fiduzcha!

Düchessa: Malgarita dess vaira cler. Dschè' ns tuot! Che andamaint pigliet quist discuors?

Bernard: Si' Eminenza am paleset svesc ün proget da matrimoni.

Malgarita (dolurusamaing): O Bernard!

Düchessa: Cun üna da sias nezzas?

Bernard: Schi!

Malgarita: Vus am torturais. Dschè 'm chi ais que?

Bernard: La düchessa d' Aiguillon!

Malgarita: Che avais respost?

Bernard: S-chivind üna risposta definitiva dschet eau ziev' ils solits ingrazchamaints, cha 'ls evenimaints politics absorbeschan mi' atenziun, uschè ch' eau nu possa m' impisser pel mumaint ad üna maridaglia.

Malgarita: Que ritarda nos alaig a temps luntauns!

Bernard: Ma 'ns laschand la sprauza da gnir tuottüna aunch' insembel a la fin. Nun ais que vaira?

Düchessa: Vus avais fat bain da nu's trer adöss la rabgia dal cardinal in refüsand sia proposta. Vairamaing ais que el, chi in noss circuls do il consentimaint per mincha matrimoni. Il raig nu fo zischt zegn cunter si' avvis.

Bernard: El chattaro bain ün oter marid per sia nezza!

(A Malgarita) Alura, mia chera, la via saro libra per nus oters.

Düchessa: Taunt da pü, già cha si' Eminenza pera dad esser fich interesseda a 's lier vi da la Frauntscha, nöbel dücha!

Bernard: Que al dess reuschir cun quista lia. La pü bella, la pü aristocrata e la pü cherina da tuot las Franzesas sto dvanter mia. Cun üngün otra nu savess eau am cuntanter. Quant gugent avess eau explichò que aviertamaing al cardinal! Ma uossa vögl eau in tël möd m'oblier il raig illa luotta cunter l'inimih cumön, cha perfin Richelieu nu po pü l'impedir da'm der quista pü ota cumprova da sia bainvugliauntscha.

(A Malgarita) Essas vus da mi'avvis, mieu dalet? E vulais vus auncha spetter sün me taunt temp?

Malgarita: Che dumand eau megl!

Bernard: A gniron auncha bgers pretendents, e divers dad els saron incuraschos dal raig.

Malgarita: Vus savais, ch'eau se seguir be a quel, chi ho mia amur intera.

Bernard: O cu ch'eau s'ingrazch per quist pled!

(Que picha sün porta.)

Düchessa: Entrè!

Servitur: Si' Excellenza, il dücha Rohan fo dir, cha la discussiun culs delegios grischuns saja glivreda e scha si' Excellenza, la düchessa, ais perincletta, schi ch'el vöglija mner nò quels signours per ils preschanter.

Düchessa: Dschè a si' Excellenza, ch'eau m'allegr d'artschaiver ils signours.

Servitur (Vo e lascha l'üsch aviert).

Bernard (stand sü): Per me saro temp da'm retrer. S-chüsè, düchessa, ch'eau nu rivet da'm informer zieva la champagna progeteda dal dücha! Inamuros sun egoists...

Düchessa (surriand): E radschun cha d'haun! Ma mieu marid füss desolo da nun as avoir vis. Pudains nus as spetter quista saira a tschaina?

Bernard: Grazcha fich! Eau gnaro cun grand plaschair (s'inclina).

Düchessa: Voust tü accompagner il dücha avaunt porta, Malgarita?

Malgarita: Da cour gugent!

(Il pèr sorta dal üsch a dretta.)

3. *Scena*

(La düchessa, il dücha Rohan, de Salis, Jenatsch, de Lecques)

(Ils signuors aintran da l'üsch a schnestra).

(Il dücha Rohan porta il costüm dals Franzess aristocrats da quel temp: Chotschas guarnidas cun pichels, chi rivan fin a la mited da la chamma, e stivels. Sieus grands ögls blovs sun glüschaints scu quels d' ün infaunt. Sieus chavels lungs sun blonds. El scu eir ils oters portan la barb' a piz. Ils trais oters sun in unifuorma).

Rohan (maina las visitas vi tar la düchessa, chi resta tschanteda):

Cò, Margarita, as preschaint eau ils chapitaunis grischuns: de Salis e Jenatsch!

de Salis e Jenatsch (faun üna profuonda reverenza).

Düchessa: Que am fo taunt pü plaschair da fer vossa cognuschentscha, già cha voss fats eroics am sun già cuntshaints.

Jenatsch: Venerabla düchessa, que cha nus avains fat, ais sto per nossa patria e s'inclegia da se.

Salis: Ma que cha 'l onorabel dücha Rohan ho fat e faro auncha per nus ais pü cu que!

Rohan: E cò ais mieu cumandant da l'armeda franzesa in Vuc-lina: Barum de Lecques.

Lecques (fo eir el üna reverenza)

Düchessa: Eir vossas capaziteds nun am sun incuntshaintas, stimo barum!

Lecques (cun sbroga): Vus essas bain buna da's algorder da me! Si' Eminenza, il cardinal, ho saimper gieu ün bun maun per tscherner sia glied ed uschè am gloriesch dad esser il dret hom per quist' expediziun!

Düchessa (cun ün gest): Fè il bain da's tschanter, mieus signuors! Vos plan da battaglia ais dimena già fat?

Rohan: Taunt inavaunt, schi! Uossa ans resta be auncha da 'l preschantar a si' Eminenza.

Lecques: Eau sun sgür ch' el chataregia si' appruvaziun.

Düchessa (cun ün suspür): Schi s' approssma fingiá l' ura dal depart?

Jenatsch: Quist saregia püttost greiv per vus, ma quietè's! Nus vulains assister a si' Excellenza in tuots prievens.

Duchessa: Eau sel! Avaunt duos ans cur cha mieu marid eira tuot circundo dad inimihs, ils avais vus s-chatschos a forza da cuolps, ris-chand voss'egna vita!

Jenatsch (riand): Eau sun auncha cò, scu cha vzaiss! Ma uschè ais que preschaintamaing! Chi chi attacha il dücha Rohan, quel ais mieu pü grand adversari, perche quel attacha mia patria.

Düchessa: Eau craj, ch'üna têt' amur, scu cha vus Grischuns l'avais per vossa terra, nun ais facil da chatter.

Jenatsch (cun ardur): Ais que da's der da buonder? O vus stuvessas vaira quist pajais, pustüt mia val paterna, l'Engiadina! Quel chi nu'l ho visa nun as po fer ün' idea da sieus contrasts grandius. Sia pizza ais cuverta da naiv e glatsch scu quella dal nord e tuottüna s'extenda sur ella ün tschêl azzur dad ün blov uschè intensiv e splenduraint, scu ch'ün al chatta utro be al süd! E sch'in bgers lös s'adoza sü vers il tschêl la spelmä üschè s-chüra ed inmatschanta cha lur aspet fo insnuir, schi s'extendan poch daspera pros verds scu il vlüd, chi allegran l'ögl cun lur amenited! Lur fluors sun d'üna têla varieted e vivacited da coluors scu cha'l sulagl sblech dal nord mêt nu las creet. Perche nos sulagl ais arsaint, per quaut fraid e cler cha saja l'ajer in quell'otezza!

Rohan: Schi Jenatsch, que ais bain lo l' inchauntamaint da vossa natüra grandiusa, ch'al nord e'l süd as inscuntran. E scu chi ais il pajais, uschea sun sieus figs. Ün pövel muntagnard cun ün penser greiv ed ün fer plaun. Ma in lur vainas circulescha ün saung chod e la flexibilited dals Veneziauns nun als mauncha. Ma che chi' m plescha il pü da tuot, ais la simpla dignited chi nöblesch' auncha il pü simpel da quist pövel. Scha dapertuot utro l'aristocrat ho da fer valair sieus drets, in las Trais Lias ais el liber da quist pisser. Lò minchün cognoscha la piazza, sün la quela el ho da's tegner, siand perdert da si'egna valur. Perfin il pü pitschen pauret ho taunt nöbla reserva e maniera natürela per tegner da se our la distanza, chi'l separa da quel, chi ais naschieu pü ot.

Düchessa: Vus am fais vairamaing cuaida da vaira quist pajais!

Salis: Schi, nossa cuntregia ais bella scu pochassün quista terra, ma quel chi l'ho visa be da bell' ora, quel nu la cognoscha a fuonz.

Jenatsch (cun vivazited): Mera, cu ch'ella so müder dandettamaing sieu aspet, cur ch'ella ins-chürescha suot ün tschêl somber, cur ch'ün vent dschiet s'adoza tschüvland e cha vain suringiò navaglias! Eau m'impais a quel di trist, ch'eu avet da fûgir cun ün per amihs sur il pass da Panix, chi maina dal Grischun in Glaruna.

Düchessa: Quintè 'ns losupra!

Jenatsch: Que ais sto il temp il pü trist, cha mia povra patria avet da subir. Buorm, la Vuclina e la Val Müstair eiran aint il mauns dals Austriacs. Nus pruvettans da guadagner ils confederos per üna champagna, ma els, chi uschigliö d'eiran adüna pronts da 'ns güder, refüsettan quista vouta. Alura ris-chettans nus da la fer sulets, schabain cha d'eirans in pitschen nummer. Que d'eira sto scu il smuantar our d'üna lavina. Da tuot las varts gnittan uossa ils Austriacs ed ils Spagnöls in rotschas irresistiblas. Alura cumanzet ün terrorissem spaventus. Nus ans defendettans uschè lönch cha que füt pussibel, ma a la fin nun ans restet oter cu da fûgir. Mieus camarads ed eau fettans que l'ultim mumaint. Id eira inviern ed il pass da Panix eira tuot cuvert da naiv. Nus mê nun eirans passos da quella vart e nu cognuschaivans la via, chi dal rest nun eira pü visibla suot la cuvert'alva. Cur cha d'eirans rivos a l'otezza dal pass, üna burrasca terribla as s-charget sur nus. Ed ultra que gnittans nus auncha perseguitos da paurs da quella cuntregia, chi la cunschaivan pü bain cu nus. Que d'eira scu l'infiern, ün infiern fraid, ma taunt pü terribel. Am pera aunch' uossa dad udir l'ürler dal schbischaduoir dschiet, chi ans büttaiva adöss ils flöchs uschè spess, cha vzaivans apaina inua cha giaivans. Ais que da's der da buonder, cha fallaivans adüna darcho la via, cha crudaivans suringiò spelma e ch'ans perdetans l'ün a l'oter sainza ans chatter darcho? Per miracul reuschit que a me ed ün amih da'ns salver da quist infiern, ma nus duos eirans ils unics. Ils oters restettan lò, e da divers nun udit eau mê pü, che chi d'eira dvanto dad els. U ch'els d'eiran succombos a noss inimihs, chi ans persequitaivan, u ch'els d'eiran crudos in ün precipizi, u ch'els d'eiran perieus dal fraid! Sgür ais be, ch'els nu vivan pü.

Salis: Schi, que ais sto ün nosch temp per nossa republica.

Quella vouta nu restaiva oter a nus patriots dal partieu franzes, cu dad ir in servezzan ester. Ils bgers da nus as chattettan tar Mansfeld, ma noss impissamaints eiran adüna a chesa in nossa patria, chi soffriva orribelmaing da la fam e da malatias contagiusas, importedas da la soldatesca estra.

Jenatsch: Noss bravs cumpatriots pruvettan adüna darcho da's revolter cunter la chesa da Habsburg. E nus turnettans cun la prüm' occasiun per als güder. Ma che pudaiva fer quel pitschen tröppet, scha l'inimih ans tramettaiva ad ün trametter novas legiuns adöss!

Lecques: Ma dal mumaint cha si' Eminenza, il cardinal Richelieu, surpigliet la regenza in Frauntscha, as get que meglder!

Salis: Ah schi! El ans tramettet il marquis de Coevres, chi s-chatschet l'inimih!

Jenatsch (cun ironia): E nus obtgnettans la suvraunited nominela da la Vuclina!

Lecques: Mo bain, que bastaro per vus! Che vulais dapü?

Jenatsch (s' agüzzand): Tuot u ünguotta, barum de Lecques!

Lecques (furius): Ah, ma vus essas propi.....

Rohan (l'interrumpa): Quietè' s, de Lecques! Ed eir vus Jenatsch! Que ais chapibel, cha nun essas satisfat da quel resultat, pustüt aviand darcho pers, que cha vus avaivas acquisto quella vouta. Pü tard gnit eau, ma eau stuvet turner inavous laschand mia mischiun na effettueda. Ma quista vouta la poss eau glivrer. Eau fet quista cundiziun a si' Eminenza aunz cu accepter nouvaing la mischiun.

Jenatsch (vivamaing): Ed el acceptet vossa cundiziun?

Rohan: Schi, Jenatsch, que fet el!

Jenatsch: Nus sarons darcho cumplettamaing ils patrums in nos egen pajais, scu eir da la Vuclina?

Rohan: Si Eminenza so bain, cha vus avais dabsögn da quista val früttaivla. El as voul der l'intera administraziun sur ella.

Jenatsch (transporto d'algrezcha): Ah, dücha, uossa sun eau il voss cun corp ed orma! Dispuonè da me sainza piglier il minim risguard! Eau vögl saimper esser lò, inua cha la battaglia saro la pü düra! Eau vögl exeguir las prestaziuns las pü diffizilas, las pü prievlusas e las main gratas! Dè'm be l'occuriun da drizzer our taunt chi ais pussibel!

Rohan (sorriand): Que vögl bain fer! Eau se da pü bod, che cha vus prastais!

Salis: Venerabel dücha, permettè' m d' as testificher mieus sentiments da profuonda recognuschentscha per vossa amiaivlezza straordinaria. Eau sun efectivamaing comoss, ch' ün hom da schlatta uschè celebra, scu chi ais la vossa, s' inclina ad ün pövlet muntagnard our d' üngüns oters motifs cu per al güder!

Rohan (ozzand las spedlas): Ma, che vulais! Raig nu poss eau esser, dücha nü vögl eau esser, eau sun Rohan! E scu tël poss eau almain seguir la vusch da mieu cour. Eau vögl bain a vos prüvo pövlet. Lò in vossas bellas muntagnas vulesse eau stabilir la liberted, na be quella politica, ma eir quella religiosa, ch' eau nu pudet obtgnair per mi' egna patria.

Jenatsch: Vus dais a nus, que cha nun avais pudieu der als egens. Que ais segn da vaira grandezza d' anim!

Lecques: A me am pera bel e bun da regaler la liberted ad ün pövel ester. Ma ün stuvaro eir ster attent, ch' el nu fatscha abüs da la donaziun, otramaing sarons nus oblios da l' annuler darcho.

Jenatsch: Ohò! Ais que d' incler uschea? Aunz cu cha nus obtgnetsans il regal dal venerabel dücha, schi s' impissais vus fingià da l' annuler?

Lecques: Ma che! Tuot dependa da vossa conduita. Eau nu sun auncha sto in vos pajais, ma eau d' he udieu a dir, cha têts testuns, scu ch' i s chatta lò, nu detta que in ingür sül muond!

Jenatsch (riand: Ah, in quel rapport pudessas avoir radschun! Dieu ludo, cha nus avains noss testuns! Otramaing ils Austriacs ed ils Spagnöls ans avessan fingià dalönch innò mis in gigloffa!

Düchâ e Düchessa (rian).

Salis (stand sü): Que di eir eau! Ma uossa saro ura per nus d' ans retrer. Eau tem, cha nossa conversaziun saja dvanteda memma politica per las uraglias da la stimedâ düchessa!

Ils oters (as leivan eir els)

Düchessa: Ma niaunch' idea! Que m' ho interesseda fichun d' udir vossas opiniuns.

Las visitas (faun ün profuond inclin da cumgio).

Düchessa: Dieu as detta success in vos cumbat per la liberted!

Salis: Grazcha, Excellenza!

Jenatsch: El vöglija as mner inavous il stimo dücha in plaina sandet scu vandscheder!

Düchessa (inclinand il cho): Que sper eau da cour.

Rohan (accompagna las visitas a l'üsch): Dimena damaun ans chattarons nus tar si' Eminenza per discuter nos proget!

Las visitas (s'inclinan eir davaunt el e vaun).

Il servitur (als segua).

4. Scena

(Dücha e Düchessa)

Rohan tuorna tar sia duonna, ed as tschainta sper ella): Che dschais da mieus Grischuns?

Düchessa: Che ch' eau di? O Andri, inchürè' s da Güerg Jenatsch!

Rohan (smort): Da Jenatsch? Schi cu? El saro bgeranzi mieu meglider assistent in quista luotta. Mo eir Salis nun ais da spredscher!

Düchessa: Da quist nu d' he eau üngüna temma. Mê pü nun abandonaro el las tradiziuns da sia famiglia, chi tegna cun la Frauntscha! Ma Jenatsch! Na ch' el nu' m plaschess! Na, el ho ün attracziun tuot speziela. A me am pera, ch'el saja scu la natüra grandiusa da sieu pajais. Quel sulagl serain, chi indo-rescha la pizza da las muntagnas, correspuonda a si' amur ar-sainta per la patria, — quel ajer fraid e limpid da l' otezza, a sieu möd cler e net da penser. O sgür cha sieus sentimaints sun suvenz d' üna bellezza viva e delicata scu las fluors alpinas ch'el descrivet! Ma nu dschet el stess, cha suraint la cuttüra verda s'adoza la stipa spelma? Las nüvlas, chi ins-chüreschan quista cuntregia, la rendant sombra ed inmatschanta, pudessan eir ins-chürir dandettamaing l'orma da quist hom impetuus!

Rohan: Ah schi, vus avais bain radschun! In nossa champagna d' he eau gieu püssas voutas occasiun da'l vaira in ün umur tuot oter cu serain. Cur ch'el as lascha transpurter da l'ira, schi per' el propi dad esser our dal mauns da Dieu! La furur da la burrasca a l' otezza da quel pass nu pudet esser pü granda cu quellas, chi sortan da si' intern. Ma quista frenesia guer-resca al fo irresistibel, ella ais vairamaing il spavent da l'ini-mih, chi al vaira in quist stedi vain suvenz surprais d' üna

temma panica e fùgia precipitedamaing. Our da quist motiv nu d'he eau ünguotta cunter sia impetuusited, anzi eau stim a Jenatsch taunt pü ot scu guerrier! A nu' s po dir, ch'el nu saja in cas da' s vainscher. Na, Jenatsch so fich bain, cura ch'el po lascher liber cuors a sa rabgia, e cura ch'el stu la tegner in frain. Invers sieus amihs ais el dal rest saimper plain risguards ed amiaivlezza.

Düchessa: Nu pudess el ün di risguarder a vus scu sieu inimih?

Rohan: A me? Ma che s'impissais? El am tegna per sieu meglder amih!

Düchessa: Vus essas Frances, el Grischun! Voss interess as pudessan incruscher üna vouta!

Rohan: Mê pü! Que ais l'avantag da la Frauntscha da proteger ils refurmos grischuns, per cha lur pajas nu croda a la chesa Habsburg!

Düchessa: Saro il cardinal adüna da quist avis?

Rohan: Chera Malgarita, eau tem, cha vus, chi essas uschigliö taunt güsta, hegias ün pregüdizi cunter Richelieu. Que ais bain vaira, el ho già müdo idea püssas voutas. Ma quistas müdedas eiran saimper motivedas our da sieu punct da vista. E quista vouta am det el sieu pled cun tuotta tschertezza, El il tgnaro, sajas sgüra! Eau se bain, dal rest, cha tuot voss dubis sun naschieus our da voss' amur per me, ed eau as sun da cour recognuschaint per quist affecziun. (El la tira a se.)

Düchessa (pozzand sieu cho vi da sia spedla: Cher, cher Andri, vus avais dabsögn da la cretta in voss conumauns per viver ed agir, schi fè dimena seguond vos egen parair! Gè tals Grischuns scu lur deliberatur, ed eau tscherchero intaunt da's esser ütila a la cuort.

Rohan (la brancland): Fè que mia chera, schi poss eau partir culla persvasiun d'avair lascho inavous almain ün cour fidell!

Tenda

SEGUOND ACT

(Üna piazza a Cuira. A schnestra l' ustaria dal „Sain Grand“. Davaunt chesa üna terrazza cun baunchs, chadregias e maisas. Ün per s-chelins mainan giò sün la piazza. Quista ais in ün poch bel uorden. Ün vezza cha la gliעד ais adüседа a bütter las lavadüras our da fnestra. Avaunt üna chesa as vezza ün mantun da grascha.)

In la part posteriura a schnestra s' inbuocha üna giassa illa piazza. Ella continuescha traunter las chesas posteriuras a dretta, uschè ch' ün nu vezza pü sia cuntinuaziun. Ün tröppet da sudos franzess, chi chauntan üna chanzun guerresca, vain giò da la giassa. Cur ch' els s' aprossman a la chesa a dretta, chi fuorma il chantun traunter la giassa e la piazza, ün mat da circa 12 ans guarda spert our dad üna fnestra dal prüm plaun ed as retira dalum. Poch zieva as vezz' a svuler ün giat mort our da quella fnestra e tucher la vista d' ün sudo.)

Prüma scena

(sudos franzes)

1. *sudo* (as squassand): Diamper porta! Che ais quecò?

Oters sudos (interrumpan lur chaunt).

2. *sudo*: Ün giat crapo! Ma scha quecò ho ün fundamaint!

(Ün oda davous la fnestra chalafs supress)

3. *sudo* (guardand in ot): A quels vulains nus musser, scha sudos franzess as laschan cugliuner!

4. *sudo*: Ma less! Nus chi essans ils vandscheders dals Austriacs! Che avessan fat ils Grischuns cun tuot lur valurusited, scha nus nun als avessans güdo a s-chatscher l' inimih!

5. *sudo*: Senti, cu cha chalaffan quisü, quels chindels mëlprüvos!

1. *sudo*: Schi la fè, ch' ün pêr dals noss stuve�an ir sü als der üna pastrida! Chi vegn cun me? (el aintra in chesa).

4. e 5. *sudo* (al seguan).

6. *sudo* (als clama zieva): Dè' ls ün pêr sül chül, cha sapchan ün' otra vouta, scu ch' els haun da' s cuntegner!

3. *sudo*: Scha sun scorts, schi tschernaron els ün chasti pü profitabel! (El fo segn da' s chatscher qualchosa in buocha.)

7. *sudo*: Tü hest vairamaing radschun! Be cha' ns purtessan qualchosa da vaglia! Eau d' he üna fam naira!

2. *sudo*: Eir eau! Nossas raziuns dvaintan adüna pü pitschnas.
3. *sudo*: Eau nu vulesch dir ünguotta, sch'ans dessan almain nos sold regulermaing, ma eir quel ans mauncha pel solit. Vulais vaira, che chi' m restet? (El volva sias giglioffas, chi sun tuot vödass.) A nun ais aint üna mievla, mindir ün rap!
2. *sudo*: Ma que nun ais la cuolpa dals indigens. Eau sun suot ün uffiziel grischun, chi ans ho lönch pajo il sold our da si' egna giglioffa. Uossa disch el ch' el as hegia directamaing ruino!
7. *sudo*: Uh, quels chapitaunis grischuns haun üna fotta, perche cha si' Eminenza retarda fingià taunt temp da 'ls restituir la Vuclina e da fer ils pajamaints.
6. *sudo*: Que ais bain per quellò cha's revolteschant!
2. *sudo*: A me am pera, cha'l pövel cumainza ans garder da nosch ögl, siand cha nossa mischiun füss vairamaing accomplida da lönch innò, e cha d'essans adüna auncha cò!
6. *sudo*: Oh, cha fatschan bönl! Che vo que tiers a nus? Nus stuvains simplamaing obedir, ma nus avains eir il dret da gnir nudrieus abundantamaing!
7. *sudo* (tadland): Uei che ramadam!
(Ün oda il fracasch dals sudos, chi vegnan giò da s-chela in tuot spuizzi, seguidos dals duos infaunts, chi sbregian).
- Ils 3 sudos* (vegnan our da porta).
1. *sudo* (porta suot bratsch ün grand dschambun).
- Ils sudos avaunt chesa* (als accoglieschan cun güvels d'algrezcha).
3. *sudo*: Ma bravo! Quecò avais fat stupend!
1. *sudo*: Tschà! Filè!
- Tuot ils sudos* (cuorran intuorn la chesa e svaneschan in la giassa traunter las chesas a dretta).
- Il mat ed üna mattetta* (seguan ils sudos fin tar la giassa. Lò staun els salda als guardand zieva).
- Mat*: (clama püssas youtas): Dè'l inavous! Leders cha d'essas!
- Mattetta*: (scuffuonda in sieu scussel).

Seguonda scena

(Mat, mattetta, Jenatsch e sieus camarads)

(Jenatsch e sieus amihs, uffiziels e notabels da Cuir, sun sortieus intaunt da l'ustaria dal „Sain Grand“. Els staun sülla terrazza, guardand, che chi passa. Tuots portan grands chapels cun pennas.)

Jenatsch (clama als infaunts): Holla, vus infaunts, gni nò!
Infaunts (s' approssman esitant).

Jenatsch: Che ais arrivo?

Matta: Ils Franzes ans haun invulo nos unic dschambun!

Cumpagns da Jenatsch (as guardan plain indegnaziun).

1. *cumpagn*: Che impertinentezza!

2. *cumpagn*: Il möz ais uossa bod plain!

3. *cumpagn*: A quels füss da metter a püt!

Jenatsch (als infaunts): Inua sun voss genituors?

Mat: Els sun ieus a lavurer sün nos champ, chi ais avaunt la porta da la cited. Povers nus, cur ch' els tuornaron, els ans dscharon l' ira da Dieu!

Jenatsch: Schi essas vus la cuolpa?

Matta: Ma na, nus nun ans impudains d' ünguotta!

Jenatsch: Propi? Schi per che motiv eiran ils sudos entros in vossa chesa? Savaivan els, cha vus avaivas ün dschambun?

Mat: Que na! Ad eira crudo quelchosa our da fnestra.

Jenatsch: Che d'eira que?

Mat (cridand): Ün giat crapol!

Jenatsch (sfrignind): Ah, uscheal!

Matta: Ma nus nu pudaivans pü tegner cuaint quella bes-cha spüzzulainta.

Jenatsch: Que ais chapibel. Ma cu eir' ella gnid' aint?

Matta: Nus l' avaivans chatteda quista damaun giò' n via.

Mat: Mia sour am dschet da la piglier in chesa.

Jenatsch (as divertind): Per la bütter cun occasiun aint il gnif dad ün Franzes?

Ils cumpagns (rian da schlupper).

Ils infaunts (taschan imbarrazzos).

Jenatsch: Ma schi dschè' ns uoss' eir, perche cha vus vais fat quista lumparia!

Mat: Perche cha nus nun ils pudains giò!

Matta: Eir bap e mamma ils ödieschan. Els dischan suvenz: Be cha' l diavel gess culs Franzess!

1. *cumpagn*: Mo que dischan eir oters!

Mat: Be al bun dücha avains nus fich gugent!

Jenatsch: Vus be gè a chesa quietamaing. Scha voss genituors vaun a plaundscher tal dücha, schi sgür ch' el as do ün oter dschambun!

Mat: Schi, dal sgür!

Matta: El ais taunt bun!

(Els cuorran in chesa.)

Terza scena

(Jenatsch, ils cumpagns, ün duttur)

Duttur (vain giò da la giassa).

Jenatsch (als cumpagns): Guardè chi chi passa lò! (clamand)

Chavo duttur, inua via?

Duttur (s'approssmand. El discuurra fich plaun):

Eau sun clamo tar ün nouv cas da pesta.

Jenatsch: Darcho ün sudo franzes?

Duttur: Na, quista vouta ün indigen.

2. cumpagn: Ma scha clappains sü tuot las epidemias da quels diampers da sudos franzess!

Duttur: Que ais inevitabel, cur cha taunta glied ho da ster insembel!

Jenatsch: Cu sto il dücha?

Duttur: Pulit, eau'l he permiss da fer üna spassageda. El amdschet, ch'el giaro cun vus dadour cited.

Jenatsch: Schi, nus ans chattarons cò in piazza. Mieus amihs braman eir els da'l vaira per exprimer lur dalet vi da sia guarischun.

Duttur: Que al faro plaschair. Ma guardè da nu'l stanglanter! El ais auncha fich indeblieu. Pruvè püttost da'l der nouv curaschi!

Jenatsch: Que ais güsta noss' intenziun!

Duttur: Vo bain! A bun ans vair. (el passa our da la giassa a dretta).

Quarta scena

(Ils antecedaints sainza il duttur)

5. cumpagn: Bom, bom, scha la pesta as derasa in cited, alura stains nus fras-ch!

Jenatsch: Malatias cuntagiusas e la famina! Que sun las consequenzas da nos allogiamaint da sudos esters.

3. cumpagn: Ais que vaira cha nos bun dücha ais gnieu uschè amalo per il sulet motiv, cha que al dolaiva taunt, da nun ans pudair render noss drets, scu ch'el ans avaiva impromiss avaunt la gloriosa victoria da Livigno?

Jenatsch: Bain tschert! El eira lönch lò scu mort. Tuot la vita paraiva dad esser svanida our da sieu corp. E cur ch' el pudet darcho ster sü, sieus bels chavels blonds eiran dvantos tuot alvs!

4. *cumpagn:* Voul dir ch' el ho piglio immensamaing a cour nossa sort!

3. *cumpagn:* Uossa ais que evidaint, cha Richelieu ho ingianno taunt ad el scu a nus! Rohan avaiva la ferm' intenziun da' ns render noss drets. Ma quella birba da cardinal al fet ün strich tres sieu quint.

Jenatsch: Dieu ludo, cha nus nun essans pü victimas da sias furbarias! Duos voutas ans ho el ingianno, ma la terza vouta nun ans ingiann' el pü!

2. *cumpagn:* Bgeranzi, nus ad ell

Tuots (rian)

4. *cumpagn:* Spass d' vart! Que füss tuot bel e bun, ma cha nus stuvains ans doster al cuost dal bun dücha, que nun am vo per testa!

Jenatsch: Ma che ans resta da fer otramaing? Dessans nus tegner cò l' occupaziun franzesa infin tar la pêsch generela, e garder tiers, scu cha Richelieu ans venda a quel princip, chi offra il pü daners per nos pajaiset? Que ais bain l' intenziun da quella vuolpuna!

5. *cumpagn:* Tü schi, Jenatsch, hest ün' öglieda vairamaing penetranta!

6. *cumpagn:* Bun, ch' almain tü sest incruscher ils progets da nos fos protectur!

1. *cumpagn:* Chi oter cu tü avess savieu urdir la chosa cun taunt astuzia?

Jenatsch: O, schi glivrè üna vouta cun vossas lusingias! Que ais bain cler, ch' üna persuna uschè raffineda, scu chi ais il cardinal, po be gnir cumbattida cun sias egnas armas. El ho fat crajer al bun dücha, que ch' el vuless fer crajer a nus. Las impromischiuns da Rohan sun la preja, cun la quêla Richelieu, il pü grand furbaz, chi ais sün quista terra, ans vuless orvanter. Bain, bain, pür ch' el fatschal! El craja da' ns mner pel nes, e nus fains quetaunt cun el, fand finta da crajer tuot!

2. *cumpagn* (tschignand): Scu zücher, che?

5. *cumpagn*: Uah, cu cha quel intrigant avro üna fotta, cur ch'el s' inaccordscha, ch' ün simpel pövel muntagnard ais auncha pü fin cu el!

Jenatsch (zitescha our da Psalm 7 ils vers 15, 16 e 17).

„Schi mera, el ais in döglias da mêl,
portand da noschdet, parturesch'el manzögna.
El fet üna fossa, chavet chafuol,
e croud' uossa svess in la foura ch'el fet.
Sa malizcha vain sün sieu egen cho,
e sün sia versch' croud' il tort ch'el inspia“.

Ils cumpagns (sclatschan ils mauns cun entusiassem).

3. *cumpagn*: Ma schi!

2. *cumpagn*: Güst' uscheal

6. *cumpagn*: Accuratamaing!

Jenatsch: E bainbod pudarons nus chanter cun David (psalm 9, vers 16):

„Ils pajauns sun crudos in lur egna foura,
lur pè as perdet in la rait ch'els zupettan.
Uschè s fet palais l' Etern, fet güstia,
in si'egen fer s' illatschet il chativ.“

5. *cumpagn* (tunand a Jenatsch sün las spedlas, cun üna tscherta malizcha): Cu ais que, Jenatsch? Tü chi' t hest fat catolic, ans zitteschast psalms?

Jenatsch: Che importa que a vus oters, sch' eau sun catolic u reformo? L' essenziel ais bain, ch' eau vögl salver la patria a tuot predsch!

5. *cumpagn* (il calmand): Ma schi, schi! Nus savains bain, cu cha que ais managio!

1. *cumpagn*: Chi vo d' accord, scha na nus? Nossas trattativas culs da Habsburg saron fich fazilitedas tres tia conversiun.

Jenatsch (quieto): Eau se! Ma üna chosa as stögl eau dir: (el sbassa la vusch): Chers cunfrers da „La Chadaina“! Inchürè's dal guvernatur da Clavenna, Ulysses Salis! Scha quel savess qualchosa da nossa lia secreta, chi ho il scopo da s-chatscher ils Franzes, cul agüd dals Austriacs, schi gess el dalum a chü-satoffer que! Scha do ün, chi savess metter mêl traunter me ed il dücha, schi ais que ell

2. *cumpagn*: Ma chi da nus giaro a confider nossa secretezza a quella vungia?

6. *cumpagn*: Basta cha quel possa fer las reverenzas als Franzes!

5. *cumpagn*: E metter in giglioffa di per di lur daners!

Jenatsch: Mera, lò vain il dücha cun sieu secretari, Priolo! Schi fè uossa vos pussibel da' l tegner cò tar nus! Otramaing nu pudains nus arriver a nos scopo. (El vo incunter al dücha).

4. *cumpagn*: Cu ch'el ais auncha chap!

5. scena

(Ils antedecaints, Rohan, Priolo)

(Il dücha e Priolo vegnan nò da la giassa a dretta. Els portan eir els grands chapels cun pennas, il dücha ultra que auncha üna pelerina. Sieus chavels sun uossa tuot alvs.)

Ils cumpagns yaun giò dals s-chelins da la terassa e spettan sün piazza, fin cha Jenatsch als fo segn da gnir.)

Jenatsch (fo üna reverenza).

Rohan: Ah, cò essas, Jenatsch! Ma in cumpagnia?

Jenatsch: Voss' Excellenza vöglija s-chüser! Mieus amihs bramettan taunt da' s vaira, ch' eau nu pudet ils trametter davent, aunz cha vus rivettas. Els dumandan il permis da' s pudair exprimer lur grand dalet d' as vaira guarieu.

Rohan (dubitativ): Propi? Eau vez cha d' ais traunter els uffiziels rebels. Gnind nò cò da la Vuclina avet eau da passer da Schams fin Reichenau tres lur truppas insurgentas. Ed uossa stögl eau auncha reposer ün pèr dis dals strapatschs dal viedi aunz cu ch' eau d' he chatto las forzas necessarias per entrer in discussiun cun els. Ma scha' m vöglian be salüder, schi laschè' ls gnir!

Jenatsch (fo segn als cumpagns).

Ils allios (s' approssman cun granda veneraziun e faun la reverenza).

1. *cumpagn*: Nus nu pudains as dir, venerabel dücha, che satisfaziun cha que ans ais, da' s avair darcho cò tar nus!

Rohan: Il motiv da mieu viedi nun ais fich plaschaivel!

4. *cumpagn*: Que bain, ma nus as implorains da crajer, cha noss sentimaints invers vossa persuna sun auncha hoz da l' istessa cordialited scu zieva las victorias gloriusas, a las quèlas vus ans avais mnos!

Rohan: Que as poss eau bain dir, ch' eau sun l' ultim, chi nun inclegess voss motivs. Per quista radschun sun eau dispost da der giò bain bod mia carica.

Jenatsch: Ma per l' amur da Dieu, nu fè quetaunt!

3. cumpagn: Que füss nosa fin!

6. cumpagn: Che fessans nus sainza vus?

4. cumpagn: Vus essas l' unic ester ch' ins inclegia!

Rohan: Eau vögl bain a vos pövlet, ma mêlavita nun ais que in mieu pudair da' s güder. O be ch' eau avess l' autorited vulida, schi füss già dalönch inò tuot in uordan illas Trais Lias!

1. cumpagn: Vus almain avais incletta per noss bsögn!

3. cumpagn: Que ais fingià üna consolaziun!

Rohan: Basta! Eeau faro uossa üna sgassageda cul capo Jenatsch e nus ventilurons tuot las pussibiliteds.

6. cumpagn: Nus as giavüschains da cour üna buna recuperaziun da vossa sandet!

2. cumpagn: Possa voss' Excellenza sa restabilir cumplettamaing cò in nossas bellas muntagnas!

Rohan (als dand cumgio cun ün gest): Eau as ingrazch, stè bain!

Ils allios (as retiran a dretta zieva avoir fat ün inclin).

Sesevla scena

(Rohan, Jenatsch, Priolo. Zieva auncha üna serviainta)

Rohan (cun Jenatsch)! Schi giain dimena!

Priolo: Voss' Excellenza vögli s-chüser! Nu füss que forsa meglder, scha vus pigliessas üna pitschna recreaziun aunz cu ir a spass?

Rohan: Ma schi, a pudessas avoir radschun! Nus vulains güsta baiver üna buttiglia!

Jenatsch: Schi, schi, que as daro novas forzas! (Els muntan ils s-chelins dal „Sain Grand“. El clama aint da porta): Annina!

Serviainta (vain in prescha): Che poss eau servir a voss' Excellenza?

Rohan: Maina' ns üna buttiglia Vuclina!

Serviainta: Dalum! (aintra in chesa).

Rohan: (as tschantand vi d' üna maisa): In quist ajerin balsamic da prümavaira füss que pcho da ster in chesa.

Jenatsch: Ma sgür: (as tschainta eir el).

Priolo (fand quetaunt): L' infirmited ho sfurzo voss' Excellenza lönch avuonda da ster in staunza.

Servainta (ho mno intaunt vin e magöls e miss sü): Bun prô fatscha! (as retira).

Rohan: Grazcha!

Jenatsch: (sto sü cul magöl in maun): A la sandet da nos reve-rieu dücha!

Priolo (as leiva eir el. Els faun impringias cul dücha. Alura as tschaintan els darcho).

Rohan: Jenatsch, eau d' he ünqualchosa sül cour, ch' eau vuless avoir miss in cler aunz cu m' occuper d' oter.

Jenatsch: E? Que füss?

Rohan: Vulais vus am respunder aviertamaing?

Jenatsch (al guardand libramaing in fatscha): A mieu meglder savair e pudair!

Rohan: Bain, eau saro concis: Dschè'm, ais que vaira, cha vus avais fundo cò a Cuir a üna lia nomneda „La Chadaina“, chi ho il büt, da s-chatscher tuot ils Franzes our dal pajais cun l' agüd dals Austriacs!

Jenatsch (s' instupischa per ün mumaint, ma chatta dalum darcho la stüerta. Stand sü): Che? Eau avess? Ma mieu prinzip, am pera cha' m vöglias minchuner! Cu pudess eau gnir sün quell' idea, da clamer notiers ils pü grands inimihs da mia patria? Nu savais vus, ch' eau ils ödiesch pü scu la pesta?

Rohan: Eau stögl admitter, cha que' m pera bod impussibel! Ma quel chi' m mnet quista nouva, gioda mia plaina fiduzcha, scu vus!

Jenatsch: La giod eau auncha? Na, eau la d' he persa tuot in ün dandet, eau chi la tgniva sauncha scu mieu meglder bain! O, cu cha quista perdita am doula!

Rohan: Eau d' he tuotta sprauza, cha que as reuschiro da sclerir quista fatschenda penibla.

Jenatsch: Ma sch' eau nu se d' ünguotta! Vus menziunettas üna lia da... Cu dschaivas vus, ch' ella as nomna?

Rohan: „La Chadaina“! Vus nun avais dimena mê udieu d' üna têla?

Jenatsch: Mê! Otramaing vess eau bain miss a püt sieus mem-bers! Ma che servan tuot ils plets, già cha vus nu' m crajas pü!

Rohan: Anzi, eau pretend, ch' as defendas!

Jenatsch: Cu pudess eau fer que, nu saviand bricha da che vart

ch' eau vegn attacho? O Eccellenza, vus essas saimper sto invers me d' üna granda bunted! Sajas que aunch' üna voutal Dè' m ün retegn, be ün pitschen retegn per am fer savair, cu cha vus essas gnies sün quist' achüsa tremenda! Chi am ho calumnio tar vus?

Rohan: Üna persuna distinta, chi nun am pera d' esser capabla da calumnias, gnit am quinter la chosa.

Jenatsch: Que ais sgür Salis, mieu amih da pü bod! Ah, cu cha'ls characters as paun müder cul ir dal temp! Eau d' he bain vis, ch' el ais dvanto vi e pü fraid invers me. Mia carriera militara nu get per testa a quist pitschen aristocrat, chi temma da perder sieus privilegis!

Rohan: Già ch' avais ingiuvino, schi, que ais el! Ma sia inculpa-zion nun ais simplamaing inventeda. La nouva al gnit tres ün student engiadinais. A quist reuschit que da fer baderler vos currier in al dand da baiver.

Jenatsch: Ah, uschea schi! Quist ais il retegn vulieu. Quel student engiadinais nu po esser üngün oter cu Scandolera! Eau cugnuosch quel pover diavel! El stübgia a Pavia cun mezs spagnöls già ch' el svesse nu pussede ünguotta. Nun ais que chapibel, ch' el as chatta oblio da giover immincha rolla, chi l' ais prescritta da sieus benefactuors?

Rohan (vers Priolo): Que d' eira propi Scandolera!

Priolo: Tschert! El ho il dret nom per provochoer s-chandels!

Rohan (ria sliberedamaing).

Jenatsch: Ma perche al fettan ils Spagnöls giover quista comedia in quist mumaint? Que vulesse eau savair!

(el stübgia zieva as pozzand cullas arains cunter la paraid. Cul maun dret sustegn' el il mintun, cul maun schvester il cundun dret. Uschè sto el ün' intera pezza profuondamaing absorbo da sieus apparaintas meditaziuns. Dandettamaing as drizz' el sü triumfand.)

Ah, uossa incleg eau! Il proget ais stüdgio our cun ün' astuzia our d' vart fina e tuottüna ho el ün defet! Las testas spagnölas chi' l concepittan avessan stuvieu zuppanter pü bain lur scopo secret!

Rohan: Che scopo secret managiais vus?

Jenatsch: O signur venerol! Che haun nos inimihs da tmair il pü bger? Nu do que üna chosa, chi metta üna pü granda distanza traunter nus Grischuns ed ils da Habsburg cu tuot las armas? Que ais la fiduzcha, chi collia a vus, mieu prinzip, cun me, l'hom simpel e populer. Fintaunt cha nus giains d'accord, schi tuot las bramas da pövels esters da nossas libras muntagnas haun dad ir in malur! Noss inimihs haun vis aint que e per quist motiv fettan els il proget da cröser vossa fiduzcha in me cun lur filanda da manzögnas, saviand cha la via chi maina in las Trais Lias saro praticabla dalum cha quista bastiun crouda. L'intenziun ais clera ed eau vuless squasi asserir cha la fo onur al indschegn da noss adversaris!

Rohan (vivamaing): Scu si' explicaziun al vos! Bod füss eau gnieu infidel a l'essenziel da mia natüra, cuntraria a dubis e dis-fidaunza. Ma uossa sun eau complettamaing asgüro. Eau s'ingrazch, Jenatsch! Vus m'avais piglio ün greiv pais da'l anim!

Jenatsch: Dieu vögla, cha que' m reuschescha dad allontaner tuot que chi opprima vos nöbel cour! Eau poss dir, cha voss pissers sun eir ils mieus. Mêla vita d' he eau constato, cha' l partieu austriac piglia il suramaun daspö ün tschert temp! Perque d'he eau proponieu als capos da Cuir da fer ils prossems dis üna radunanza. Els füssan disposts, e vus?

Rohan: Eau nu refüs, schabain ch' eau nu vez, che ch'ün pudess guera guadagner cun üna radunanza in quist mumaint poch favuraivel.

Jenatsch (entusiasmo): O bger, forsa dafatta tuot! Eau vögl bain eau pisserer, cha vegnans ad üna resoluziun decisiva. Quist saro mia proposta: Nus Grischuns vulains appeller a la curuna franzesa dumandand la restituziun da la Vuclina ed il pajamaint da nos avoir!

Rohan: Ma que avais fat già püssas voutas!

Jenatsch: Schi, ma uossa dscharons nus, cha que saja l'ultima! Cu füss que, scha voss' Excellenza agiundschesch, cha in cas d'ün nouv refüs, nun am füss que pü pussibel d'impedir mieus cum-patriots da clamer in agüd ils Austriacs?

Rohan (stübgiand): L'idea am pera buna, ma nun ais quist üna speda tagliainta da tuottas duos varts?

Jenatsch (cun persvasiun): Ma brich affat, venerabel dücha! La chosa ais bger pü simpla da que ch'ella pera. Taidlè! Ün term as saro accordo, dschain fin ils prüms da meg, per persvader a Richelieu. Pür dschè' l chà vus hegias pudieu obtgnair quista suspaisa cun staint' e fadia!

Rohan (saglind sü): Ma bravo! Quist ais ün proget grandius! Pü cler nu pudess ün musser al cardinal l'urgenza da sia decisiun. Che dschais vus, mieu fidel Priolo, da quist nouv aspet?

Priolo (stand sü eir el): Ch'el ais bun! El mettarò üna fin a quel stedi indecis, chi faiva taunt soffrir a voss' Eccellenza! Am permettais vus d'exprimer ün giavüschi?

Rohan: S' inclegia mieu cher!

Priolo: O schi tramattè a me a Paris per quista mischiun da taunt importanza!

Rohan: Tieu giavüschi ais aderieu! Eau nu savess üngün oter pü adatto! (as volvand vers Jenatsch) Uossa risguard eau nossa chosa scu guadagnada. Il cardinal, chi d'eira infin uossa uschè negligiant, nu la redüro als extremis. Per que ais el memma intelligiant e flexibel. Eau as sun fich oblio, Jenatsch! Pisserè cha la dieta possa bod avair lö! Alura Priolo as mettarò dalum in viedi.

Jenatsch: Pür laschè' s sün me, stimo signur. Mi' egna impazienza am stumpla ad üna soluziun da quista situaziun impossibla.

Rohan: Que m' ais scu scha' s avriss ün üsch i' l liber, zieva ch' eau stuvet languir mais a la lungia in inactivited ed intschertezza. Gni, fain uossa nossa spassageda dadour cited! Nos nouv proget m' ho inviguriu! Cun la spranza saint eau as sdasder in me eir novas forzas per restabilir ma sandet.

Jenatsch: Alura pudains nus quinter sün vus?

Rohan: Schi Jenatsch, eau vögl ster cò, infin cha tuot ais reglo.

Jenatsch: O Eccellenza, eau s'ingrazch da tuot mieu cour eir i' l nom da mieu cumpatriots! (al squitsch' il maun.)

T e n d a

TERZ ACT

Fortificaziun dal Rain sper Maienfeld. Ün vout ot, chi ais sclerieu da faclas.

Al spunter da l' alva.

Duos uffiziels zürigais da guargia giovan a schah:

Prüma scena

(Duos uffiziels)

1. *uffiziel*: Schah al raig!

2. *uffiziel*: Quel stögl eau der sü, già ch'el ais fingià tuot circundo dad inimihs!

1. *uffiziel*: Quista vouta al d'he eau miss svelt a püt! Voust tü revaundscha?

2. *uffiziel*: Na, eau renunzch! Scu ch' eau giov hoz ais que inütill!

1. *uffiziel*: Tü est distrat, che?

2. *uffiziel*: E cu! (vivamaing) Eau nu't poss dir che ch' eau dess per pudair esser uossa a Cuira, per vaira ed udir, che chi's passa lò! In quista fortezza dal Rain taunt isoleda nun as oda ünguotta da que, chi's prepar' utro.

1. *uffiziel*: Ma, a la fin, che vulest tü vaira ed udir?

2. *uffiziel*: A dian cha 'ls Grischuns preparan üna sollevaziun cunter ils Franzes!

1. *uffiziel* (riand): Ah schi, a dian! Ma tü nu crajarost tuot que cha derasa la fama! Pundaresch' ün pô, scha 'l dücha tschantess in quist cas uschè quietamaing a Cuira invezza da festiner tar si' armeda illa Vuclina?

2. *uffiziel*: Quel vain tgnieu inavous da sia sprauza! El spetta di e not sül retuorn da sieu secretari Priolo, ch'el tramettet tar Richelieu per dumander il permis dad accumplir ils giavüschs güstifichos dals Grischuns.

1. *uffiziel*: El ho bain radschun da rester calm. La dieta da Tusaun al ho accordo ün termin da ses eivnas per las tractandas, e quist scada pür ils prüms da Meg. Hoz ais ils 19 da Marz. Che ais dimena da tmair?

2. *uffiziel*: Da tmair? Ma dumanda 'm püttost che chi ais da sperer per nus! Chattast tü cha que saja agreabel, da ster cò a pasanter ils dis sainza fer ünguotta, intaunt cha oters as dostan?

1. *uffiziel*: Be plaun! Tü nu't imaginarost, cha nus Zürigais pudessans fer part, scha la guerra avess da prorumper illas Trais Lias? Ma niaunch'idea! Algorda 't per che motiv cha d'essans gnies clamos nò cò! Simplamaing scu neutrels, già cha 'ls Franzes nu vöglian surlascher quista fortificaziun sulettamaing als Grischuns, ed ils Grischuns da lur vart nu vöglian la ceder unicamaing als Franzes!
2. *uffiziel*: Che 'ns vaun tiers ils Franzes? Nus essans ils amihs dals Grischuns!
1. *uffiziel*: Que bain, ma nus nun avains üngüns duvairs invers els in cas da guerra. La Frauntscha ais üna potenza, cun la quèla nus cunfederos refurmos stuvains ster in bunas.
2. *uffiziel* (meditand): Eir ils Grischuns sun in granda part refurmos, ma ultimamaing peran els l'istess da tegner culs da Habsburg.
1. *uffiziel*: Chi chi craja! Eau per mia part dubit que.
(A picha fermamaing sün porta)
2. *uffiziel*: Chi ais?

Seguonda scena

(Ils antedaints, ün currier, pü tard duos sudos)

Currier (as precipitescha in staunza e clama cun sias ultimas forzas): Sollevaziun, rebellun, tradimaint! Il dücha . . . (as perda vi dand per terra).

Ils uffiziels (sun saglieus in pè).

2. *uffiziel*: Que ais Larett, chi ais gnieu fingià suvenz scu currier dal dücha.

1. *uffiziel*: Vò, allarmescha ils cumandants!

2. *uffiziel* (festina our da sêla)

1. *sudo*: (cumpera sün üsch)

1. *uffiziel* (al sudo): Clama ün camarad e purtè il currier aint il lazarett!

1. *sudo*: Pront, sar lötenent! (sorta).

1. *uffiziel* (s'inschnuoglia sper il currier e visitescha sias giglioffas. El chatta ün fögl, ch'el piglia a se).

1. *sudo* (vain cun ün seguond. Els portan davent il currier).

2. *uffiziel* (vain inavous)

1. *uffiziel*: Il brav giuven s'ho ruino cun quella chavalgeda sforzeda.

2. *uffiziel*: Nun hest chatto tar el ünquotta in scrit?

1. *uffiziel*: Schi! Que pera dad esser ün manifest (al do il fögl).

2. *uffiziel*: Nus avains il dret, schi, il duvair d'and piglier cogniziun (do aint ün sguard). Sapristi, quist ais da grand importanza! Il dücha ho perfin suottastricho ün pass! (el legia avaunt.....) „ma sperains cha las comüniteds da las Trais Lias.....“

Terza scena

(Ils uffiziels, caporiun Schmid, Saint Simon)

Schmid (cumpera in scena e fo segn da cuntinuer cun la lectüra. El s'ho be bütto suraint l'uniforma e glivra uossa da fer sia toilette).

Saint Simon (s'associescha eir el a la gruppa e taidla cun üna excitaziun augmentanta).

2. *uffiziel* (repet): „... sperains cha las comüniteds da las Trais Lias s'elevan uossa cullas armas, per s'impatrunir da la fortezza dal Rain e per deliberer il pajais dals Franzes! Spagnöls ed Austriacs staun als confins per ans güder in cas da bsögn suainter noss'incletta vicendaivla. Els ans vöglian eir succuorrer cun muniziun e tuot il necessari! Id ais dimena temp, da clamer il landsturm, per cha tuot quels chi armas paun purter, as radunan in venderdi, chi crouda sün ils 19 da quist mais...“

Schmid (strepitant): Corpo di Bacco! Malam! Ma que ais güst hoz!

Saint Simon (despero): Que nun ais pussibel! Els ans dettan ün termin infin ils prüms da Meg!

Schmid (ozand las spedlas): Be per finta, scu pera!

Saint Simon: O quists chauns da l'infier, quists diavels!

Schmid: Che güdan ingiurias? Reflettè püttost, che chi's resta da fer!

Saint Simon (as pigliand insembel): Vus avais radschun! I sun auncha postedas forzas militaras dadour la fortificaziun. Eau las stögl ordiner nò cò! (sorta.)

Quarta scena

(Ils antedaints sainza St. Simon, ün chapitauni zürigais)

Chapitauni (entrand): Sar caporiun, ils uffiziels e la soldatesca sun allarmos. Inua dessan as preschanter noss Zürigais?

Schmid: Illa cuort anteriura. Eau gnaro giò bain bod!

Chapitauni: Pront, sar caporiun! (sorta).

Schmid al 1. uffiziel): Vus guardè our da fnestra e dschè 'm cura cha vegnan las truppas! (al 2. uffiziel): E vus legè be per vus il manifest e dschè 'm zieva, che ch'el cuntegna auncha! (El vo cun grands pass vi e nò: Quecò ais üna schmaladid' istorgia! Cha 'l diavel porta! Perche nun am haun ils Grischuns fat attent sün que? Uossa essans nus gratagios traunter duos champs ostils e nu pudains tegner ne cun ün ne cun l'oter!

Chapitauni (tuorna inavous): Sar caporiun, la guarnischun ais sü! post, ma ella nun ais guera disposta! Ils sudos marmuognan ed imnatschan da banduner la fortificaziun, dschand ch'els nun appartegnan tar ils Franzes!

Schmid: Al Diavel, schi! Cha spettan infin ch'eu ils daro oters uordans!

Chapitauni: Pront! (sorta).

Tschinchevla scena

(Ils antedaints sainza il chapitauni)

1. *uffiziel* (sün fnestra): Els vegnan fingià!

Schmid: Chi? Las truppas? Que nun ais pussibel in quel cuort temp, daspö cha'l cumandant Saint Simon ais ieu a las raduner. (guardand our da fnestras) Schi la fè, cha s'approssmeschan! Ma schi cu? Eau nun incleg üna s-chavazzeda da quetaunt! Chi mê ais quel chavalgiaunt, chi's separa uossa dad els e galop-pescha nò cò?

1. *uffiziel*: Ma nun ais que il dücha Rohan?

Schmid (surprais): Schi dal bun, que ais el! Per que motiv cumperan las truppas prematuramaing. Il dücha stess las ho ramas-sedas illa fortezza. Hm! Que nu' m pera ad esser ün bun segn! (al 2. uffiziel) Avais vus glivro a ler il manifest? Che ais auncha dit?

2. *uffiziel*: Cha tuot ils pass vers la Vuclina sun occupus da Grischuns. Üna guargia rigurusa tegna in frain l'armeda franzesa.

Schmid: Alura quista nu pudaro deliberer il dücha our da sia posiziun penibla! Eau stögl propi dir, cha que do testas finas traunter ils Grischuns, eir sch'els peran dad esser püttost plauns!

2. *uffiziel*: Nu sun els scu' ls uors, chi dmuran in quistas muntagnas sulvedgias, pesants e l' istess flexibels?

Schmid (surriand): Hei, heil Pustüt Jenatsch! Scu quel ho bain gieu sieu nes in quista fatschenda! El so adüna svolver las chosas a sia favur. Ma nun avaiv' el radschun in quist cas? Nun ais que ün gö vituperus, cha Richelieu fo culs Grischuns?

Sesevla scena

(Schmid, Rohan, Saint Simon)

Saint Simon (evra l' üsch e lascha entrer Rohan, entrand ziev' el).

Ils duos uffiziels (sortan cun üna reverenza).

Schmid (vo incunter a Rohan ed il salüda).

Rohan (chi ais fich sblech, ma preparo a tuot): Che dschais da quista surpraisa, sar caporiun? Per furtüna sun eau sto avertieu e d'he güst auncha gieu temp da'm salver nò cò. Ils insurgents am daun zieva.

Schmid: Fingià? Alura bain nun avais vus üngün temp da perder, Excellenza!

Rohan: Nus sarons bod circundos. Cu sto que cul proviant?

Schmid: Mêl avuonda! Nus ans pudarons apaina tegner ün pêr dis!

Rohan (guardand sün Saint Simon): Propi?

S. Simon: Mêlavita nun eirans nus preparos da stustegner ün assedi. Chi mê avess aspetto üna têla infamited da quists Grischuns ipocrits!

Rohan (a Schmid): Cu sto que culs Zürigais, sar caporiun? Pudaids nus quinter sün vus?

Schmid (imbarrazzo): L' ordinaziun da mieus superiors ais, da's assister in tuots rapports, Excellenza, ma be fintaunt cha nun interprendais ünguotta cunter ils Grischuns.

Rohan: Ma scha l' ostilited ais da lur vart?

Schmid: Quist cummand vela in mincha cas. Dal rest sun eau persvas cha'ls insurgents nun haun l'intenziun dad attacher vossa persuna, Excellenza! Els as tramettaron ün parlamentari. Am permettais vus dal comunicher, cha vus sajas dispost da l'artschaiver?

Rohan: Que pudais fer! Ed uossa nu vögl eau as suttrer pü lönch da voss sudos. Els nun am fettan l'impreschiun dad esser fich calms, cur ch' eau passet tres lur lingias.

Schmid: Els nu saun auncha, che chi dvainta cun els. Que nu faro dan, sch' eau am muoss e guard ün pô dapertuot. (El s'inclina e sorta.)

Settevla scena.

(Rohan, Saint Simon)

Saint Simon (a la fnestra): Dieu' ns preserva! Cò vegnan già las prümas colonnedas dals rebels. Che farons nus sch' an scircundeschan?

Rohan (as tschantand, cun resignaziun): A nus nu rest' oter cu da spetter e vaira, cu cha que vo inavaunt. Vus savais bain cha d'essans trunchos da tuot agüd. Sch' eau 'vess be do pü bada a las admoniziuns dal guvernatur da Clavenna! Uossa ais que memma tard!

Saint Simon (vo tiers el al guardand d' investigatur): As ho el paleso a temp la conspiraziun, Eccellenza?

Rohan: Schi, ed eau . . . (tascha attristo).

Saint Simon (oppress): Vus nu' l avais cret?

Rohan (saglind in pè): Eau d' he cret a l' oter, al traditur! Ah, Saint Simon, savais vus, che cha que voul dir da gnir ingianno da quel, dal quèl ün crajaiva da' s pudair fider? Eau al vulaiva bain, scu ad ün figl! Sieus fastidis eiran ils mieus, sias afflicziuns opprimaivan mieu cour. Ed el, quaunt fidelmaing paraiv' el da tegner cun me! In mincha difficulted savaiv' el d' am der cussagl! Cur cha tuot las vias eiran assediedas, schi chattaiv' el adün' auncha üna senda zuppeda per am mner our dal imbarraz! Schi, el paraiva dad esser il liam traunter sieus cumpatriots e nus Franzes, perche ad el reuschiva que saimper da quieter ils mêlcuntaints, chi vulaivan volver las arains a la Frauntscha!

Saint Simon: Hei, uossa savains nus in che möd ch' el ils quietava, quella canaglia.

Rohan: As pudais vus imaginer, cu cha que m' insgrischa m' impissand cha tuot ils servezzans, ch' el am prastet, eiran calculos perfidamaing, intaunt ch' eau ils tгнаiva per pür amicizcha?

Saint Simon (sgrizchand ils daints): O quel furbaz, quella birb' infama da traditur! Scha quel avess da gnir in mieus mauns, schi pover el!

(Ün oda ün tumult in cuort. Vuschs da sudos): Evviva il caporiun Jenatsch! Viva Güerg Jenatsch!

Saint Simon (rabgianto): Que ais el, el stess, chi vain a trater cun voss' Eccellenza! E quists zacuns da Zürigais al faun ün evviva! Ma scha di, scha di! Que ais tuot l'istessa gianüra! Bun ch' eau d' he plazzo mieus bravs Franzes illa cuort davous! Quels nun avessan pudieu as retgnair a vaira quista beneventaziun!

Rohan (consterno): Ch'el suos-ch'aunch' as musser davaunt me zieva que chi ais success!

Saint Simon: Dess eau il refüser?

Rohan (resigno): Na, laschè'l be gnir. Üna vouta stu que esser!

Ochevla scena

(Ils antedaints, Jenatsch, Schmid)

Schmid: Eccellenza, il caporiun Jenatsch vain scu delego da las Trais Lias! (lascha entrer a Jenatsch ed as vuol retrer).

Rohan (al fo segn da ster): Mnè'l aint!

Jenatsch (in unifuorma guerresca, fo sün porta ün inclin profuond. Sia vista ho l'expressiun da fraida realted).

Rohan: Tschantè's! (a Schmid) E vus eir! Voss' opiniun am sarò d' ütiled.

Tuots (as tschaintan).

Jenatsch: Eccellenza, l'affer, chi ais in discussiun ais da têt' importanza, ch' eau nu'l pudet affider ad ün' otra persuna.

Saint Simon (cun sarcassem): Già ch' üngün oter nu so schmanzögner scu ...

Rohan (al fo segn da taschair).

Jenatsch (do a Saint Simon ün' öglia da sdegn ed as volva cun sia solita sgürezza al dücha): Eau admet sainz' oter dad avoir do andit d'interpreter fosamaing mieu cuntegn. Ma eau sper da'm pudair güstificher avaunt vus, Eccellenza!

Rohan: Eau dubit zuond, cha que as reuschescha. A l'ultima dieta avaiavas vus proponieu da'm accorder ün term fin ils prüms da Meg. Que d'eira üna finta, apparaintamaing. Perche am avais vus ingianno?

Jenatsch: Ingianno ais ün poch bel pled, ma insomma, schi, d' üna vart avais vus radschun da nomner la chosa in quist möd, Eccellenza! Eau admet, ch' eau nu sun sto sincer invers vus. Que'm displescha fich, da nun avoir pudieu agir otramaing.

In recompensa as vögl dir hoz la püra vardet: Que di cha d'eirans insembel aint il „Sain Grand“ eiras vus süls drets stizzis da mias intenziuns. Eau avet fadia da's svier, uschigliö tuot eira pers per nus Grischuns!

Rohan: Ma perche quistas intrigas? Eau nu las incleg.

Jenatsch: Vus na, Excellenza, bain tschert, e pervia da vus nu las avess eau neir fattas! Ma davous vus ais ün, chi ho tuot otras miras cu quellas, cha vus crajais da cognoscher. Ad el stuvaiv' eau strer our d' maun sias armas töss-chantedas in volvand artifizi cunter artifizi e frod cunter frod!

Rohan: Ais quist' la lingua dad ün cristiaun?

Jenatsch (resolutamaing): Na, ma d' ün patriot!

(zieva üna posetta) Bainschi, eau d' he gieu da sacrificher divers ideels da mia giuventüna, ma fand que d' he eau güdo a vus da mantegner ils voss!

Rohan (dand dal cho): Vulais vus am der sü ingiuvineras in quist mumaint critic?

Jenatsch: Na, prinzip, eau vulai va be as trer adimaint, quant penibla cha la situaziun ais steda per vus infin hoz! Vossa conscienzcha delicata e las intenziuns da Richelieu nu' s laschaivan mëpü unir. Ma uossa essas vus our da tuot imbarraz! (El tainscha vi a Rohan ün fögl). Cò ais ün manifest, chi cuntogna tuot que, cha vus ans avai vas imprumiss i' l nom da Richelieu. Fè il bain da' l suottascriver, e tuot ais in uordan!

Rohan: (legiand): Che, eau stuvess ster bun per la restituziun da la Vuclina? Ulteriuramaing m' oblier ad abanduner il territori da las Trais Lias cun tuot mieus sudos i' l pü cuort spazi da temp pussibel e dad ir uossa a Cuir scu ostagi fin cha tuot ils puonchs da quist contract sun adempieus? Ma a me mauncha tuott' autorisaziun per quist pass!

Jenatsch: Vus nun avais üngün' otra tscherna. L' armeda ch' is circundescha ais trenta voutas pü ferma cu la vossa. L' ingress als viviers ed a la muniziun as ais dimena impedièu complettamaing. Cu vulais vus spetter in quistas circumstanzas sün las instrucziuns da la cuort?

Rohan (amaramaing): Vus avais filo la rait finamaing suraint mieu cho, aunz cu la trer insembel! Eau vez ch' eau sun ieu aint in vos latsch.

Jenatsch: Ad onta da tuot que essans nus disposts da' s fer cundiziuns favuraivlas: La lia, cha nus fettans cun la Frauntscha, nu dess gnir violeda. Dafatta nun ais que l'intenziun da mieus cunfrers, da' s fer qualunque tüert, nöbel dücha! Nus as vulains der ün accumpagnamaint onurific, cura cha vus abandonais nossa patria. Sajas asgüro, cha vus nu lascharos inavous oters sentimaints cu quels da la pü ota stima, da la pü granda affecziun e da la pü profuonda recognuschentscha! Que mê nun ans saro pussibel da' s testimonier medemma sufficiaintamaing, eir scha nus as drizzessans sü tauntas coluonnas da gloria scu cha que do muntagnas in nos pajais!

Rohan: Ma tuottüna saro eau ün exilio!

Jenatsch: Ils Austriacs e Spagnöls sun a noss cunfins. Sch' eau dun ün segn, inuondan els nos territori, chi als serviro scu champ da battaglia e vossa retratta onurifica nun ais pü pussibla. Sapchas, Eccellenza, cha quels da Habsburg pretendettan urgentamaing da me, ch' eau as consegn' ad els! Cur ch' els vzettan, ch' eau nu' m lasch corrumper cun donativs, offrittan els perfin da demolir la fortezza da Fuentes, chi imnatscha saimper nos pajais.

Rohan: E vus refüsettas?

Jenatsch: Que s' inclegia da se! Ed uoss' a' s' rov eau, nu tardè pü lösch a metter vos nom suot quist scrit! Vus seguis cun que a la vusch da vos cour sainza avoir la minima responsabiledavaunt vossa supranza! Minchün stu vair aint, cha nu pu daivas agir otramaing!

Rohan: Üna chosa as stögl eau tuottüna der da ponderer: Sia Eminenza, il cardinal, saro pront as fer mincha concessiun per impedir vossa lia culs da Habsburg. Schi perche tscherner üna via uschè violenta? Tramettè ün' ambascheda extraordinaria a la cuort franzesa, ed eau as garantisch, cha la faro miraculs!

Jenatsch: Que am displescha fichun, ma quista promtezza da la cuort franzesa vegn memma tard. Be cha Richelieu as avess tgnieu fingià pü bod vi da voss cussagls ed as avess tramiss ils subsidis desideros, schi nu füess que mê gnieu ad a quella! Uossa pero nossa resoluziun ais pigliada e la tentativa dad impedir sia execuziun fess pü dan cu bön, taunt a nus cu eir a vus svessa, ondro dücha!

Rohan: Caporiun Schmid, vus essas cò l' unic represchantant da la confederaziun svizzra. Che dschais vus da tuot que?

Schmid: Sch' eau am poss masder in quist affer i' l nom da mieus cunfederos, schi ais que be per as exprimer il giavüschi da ceder, Excellenza! Las pretaisas dals Grischuns sun pü cu güstas. Nu gnittan las armedas franzesas nò cò per als güder a reconquistar lur vegls drets? Perche nu' s retiran ellas dimena zieva esser parvgnidas a lur scopo? Üna tela illegalited nu poss eau sustgnair, eau stu vess uossa retrer mias truppas. Ma que nu fo dabsögn, siand cha la decisiun ais missa in voss mauns, venerabel dücha! Voss' amur per la güstia ais cuntschida generelmaing!

Jenatsch (tendschand darcho vi il fögl al dücha). Vus la curunais hoz in mettand vossa suottascripziun sün quist fögl!

Rohan (pigliand il fögl): Saint Simon, vus essas perdüta, ch' eau nu pudet fer otramaing! (El suottascriva.)

Saint Simon: Sia Majested, il raig, e si' Eminenza, il cardinal, saron tschertamaing convints da la necessited da quist pass!

Rohan (surdo a Jenatsch il fögl).

Jenatsch (allegramaing): Eau as ingrazch, Excellenza, i' l nom da tuot meu pövel, cha vus essas gnies incunter a noss bsögn! Unicamaing a vus e vossa bunted instancabla avro la Frauntscha dad ingrazcher cha noss' amizizcha nu vain tuorbleda complettamaing! Ed uossa as di eau adieu! S-chüsè ch' eau as stögl trametter ün accumpagnamaint per turner a Cuiral. (El s' inclina e vo cun Schmid our da sêla.)

Ochevla scena

(Rohan, Saint Simon)

Saint Simon (sfrignind): Vus nu pudaivas fer otramaing, Excellenza, ma... scha nus pudessans be render ün bel di a quist pövel satanic sieu tradimaint! Que ais meu pü grand giavüschi!

Rohan (as tschantand conturblo pozza il cho sül maun e nu do risposta).

(Tuot in ün dandet as oda ün tumult our in cuort.)

Güvels d' allegria: Viva il bun dücha!

Rohan (fo ün movimaint convulsiv d' afflicziun).

Saint Simon (amaramaing): Ils Zürigais! Els haun già udieu la nouva, chi pera dad esser zuond allegraivla per els!

Rohan: Fè il bain, Saint Simon, da serrer la fnestral

Saint Simon (fo que).

T e n d a

QUART ACT:

Cuira

(La cancelleria da Rohan. Ün üsch in fuonz. Ün tavolin immez la stauza. In la part anteriura ün canapè e pultrumas.)

Prüma scena

(Rohan, Priolo)

Rohan (vo sü e giò dictand üna charta).

Priolo (ais tschanto al tavolin e scriva).

Rohan: ... Eau spet dimena voss ulteriurs uordans, Majested! Ad ais fingià passo ün bun temp, ch' eau nu d' he pü arvtschieu üngüns."

(El as volva a Priolo in ün tun different): Savais, Priolo, eau am dumand vi e pü, scha si' Eminenza nu'm trametta vaira-maing pü üngüns curriers, u sch' als Grischuns nu'ls laschan river tar mel

Priolo (pozzand sia penna sül tavolin e stand sü): Que ais que ch' eau am dumand eir eau. Sgür cha'ls Grischuns temman qualche complot!

Rohan (meditativ): Schi, schi, que stu esser! Els peran da nu's fider pü da mel

Priolo: Ma cu pudessan els, già cha voss' Excellenza appartegna uossa ad üna potenza, chi vegn cumbattida dad els?

Rohan: Bainschi, eau sun franzes, ma ais que mieu essenziel? Nu sun eau in prüma lingia ün umaun, chi tschercha d'incler eir ils bsögns dals oters, perfin sch' els sun mieus adversaris?

Priolo: O Excellenza, vus essas ün vaira cristiaun!

Rohan: Ma na, nu dschè que! Eau stuvess esser bger pü calm scu tël. Vus nu savais che inquietezza, ch' eau resaint interna-maing, daspö cha m'haun fat preschuner! Eeau sun cò illa chesa,

in la quêla eau dmuraiva già aunz la sollevaziun, circundo da las eguelas persunas, vivand incirca, scu ch' eau vivaiva. Ma l'idea da nun esser pü patrun da me stess, da nu' m pudair redscher scu ch' eau vuless, am disturba immensamaing. Ah, be cha' l di da la deliberaziun füss fingià cò! Be ch' eau pudess turner già hoz in mi' egen pajais, inua ch' eau nu sun tratto dad inimih be pervieu da mia naziunalited!

Priolo: Chi nu resentiss scu vus in quista situaziun penibla! Ma vos supplizi, reverieu dücha, nu po pü durer lönch, siand cha' l cumandant de Lecques ais arrivo hoz our da Vuclina cun tuot si' armeda per banduner quist pajais!

Rohan: Que nu' m quietescha dafatta brich! Tuot am pera uossa dad esser turblo, eau nu vez pü cler! Güerg Jenatsch crajet da' m deliberer da tuotta responsabilited in am sforzand simplamaing dad agradir als Grischuns que ch' eau nu pudet der dad egna volunted. Ma el as sbagliet cumplettamaing! Uossa pür m' ais crudo adöss tuot il pais d' üna decisiun individuela, chi ais cuntraria a la collectivited!

Priolo: O Eccellenza, be cha vus avessas tgnieu vi da quella! Eau tem zuond, cha las consequenzas da vos ultim pass concernand de Lecques saron düras per vus!

Rohan: Düras u na düras! Que nun ais quello chi decida!
(A picha sün üsch.)

Rohan: Inavaunt!

Seguonda scena

(Ils anteriurs, ün servitur, la düchessa)

Servitur (sün üsch cun üna tschera rianteda): Id ais arrivo ün currier da Paris!

Rohan: Che? Fò' l entrer dalum! (Vers Priolo): Chi vess dit quecò?

Priolo (squassand il cho): Na la fè, ch' eau nun avess pü spetto ün tël!

Priolo (sorta).

Terza scena

(Rohan, düchessa)

Rohan (schmort): Malgarita, vus?

Düchessa: Schi propi eau!

Els (as braunclan).

Rohan: (transporto d'algrezcha): Cu ais que pussibel? O dschè'm scha que ais ün sömme u realted?

Düchessa (al glischand pisserusamaing sur il cho): Mieu cher Andri, vus as avais müdo zuond!

Rohan: Che importa! Quintè 'm da vus! Cu mê avais vus fat per pudair gnir tar me?

Düchessa: Ah schi, que nun ais sto fazil! Quant gugent füss eau gnida sün la nouva da vossa greiva malatia! Ma tuot mias supplicaziuns tar il raig ed il cardinal eiran invaunas. Imaginè's in che anguoscha ch'eu sun steda tuot quist temp! Be mieu corp restet a Paris, tuot mieus impissamaints eiran cò, tar vus!

Rohan: (squitschand sieus mauns): Que d'he eau vairamaing resentieu!

Düchessa: Ma cur' cha 'ls curriers tramiss da si' Eminenza tuor-nettan inavous ün zieva l'oter sainza avoir pudieu avanter tar vus, am gnit ün'idea: Eau m'offrit scu depüto e füt accepteda. Scu cha vzais, avet eau success! Vossas guargias fettan ün'exceptiun cun me, in am laschand entrer tar vus.

Rohan: Esser ais que vairamaing müravglius, cu cha l'amur d'üna duonna so animer si'indschegn! Ma schi dschè'm uossa, che incaric ch'avais assunt!

Düchessa: Schi, que vögl eau fer be dalum! Dimena taidlè: Si' Eminenza, il cardinal, as fo dir, cha vus nu sajas bricha oblios da tegner las impromischiuns dedas als Grischuns, siand cha vus nun eiras liber quella vouta da vossa decisiun. El disch, cha concessiuns sforzadas nun hegian valor.

Rohan: I vain dimena aspetto da me, ch'eu rumpa mieu pled?

Düchessa: Sainz'oter! Am füt miss a cour cha saja vos sench duvair, da fer be que chi ais favuraivel a la Frauntscha.

Rohan: Ma ais que mi'unic oblig? Nu d'he eau aunch'oters, chi pudessan al cuntraster?

Düchessa: Il cardinal pera da nun admetter oters. El vezza in vus be il generel, chi ais suottapost in prüma lingia a sieus uordans, respettivamaing a quels da sia Majested, il raig!

Rohan (giand sü e giò, cun excitaziun): Scha vus savessas be, Malgarita, che immens conflict, chi s'ho svaglio in me! Stögl eau obedir al raig u bain a mia conscienzcha? Nos Musseder dschet: „Schi dè al imperatur, que chi ais da l'imperatur, ed a

Dieu que chi ais da Dieu!“ Ma cu sto que in quist cas? A mieu parair ais il dret da la vart dals Grischuns e na da la vart dal raigl

Düchessa: Ma nun avais vus güro obendienzcha a quist?

Rohan (despero): Silenzi, Malgarita, voss plets ingrandeschan be auncha mieu conflict. O be cha que dess üna pussibilted dad accumplir taunt mieus dovairs terresters scu eir ils divins!

Düchessa: Cher, cher Andri, eau vez bain, cu cha vus soffris! Quaunt gugent as vuless eau güder! Ma in quistas luottas imminchün da nus ho da ster sulet, sul sulet!

Rohan (la guardand surprais): Eir vus, Malgarita?

Düchessa (sbassand il cho): Nu discurren da me! Per intaunt sun eau be l'emissari da si' Eminenza e scu tël as stögl auncha dir ünqualchossa: Scha que as reuschescha da volver l'affer a favur da la Frauntscha, schi saros vus accolt in patria cun grandas onuors e recumpenso richamaing. Ma otramaing saros vus exilio e prüvo da tuot voss bains. Niaunch' ün töchin terra nun as appartegnero. Vus nun avros pü ne fö ne lö!

Rohan (sepulind sieu cho in sieus mauns): Perder la patria, che terrur! Nun ais ella steda üna vouta per me il muond inter? Cu pudess eau desister d'ella?

Düchessa: Schi pigliè vossa resoluziun in quist sen!

Rohan (s'instupind): Ma, sch' eau vess fingià decis i'l sen cuntrari?

Düchessa: Propi?

Rohan: Ah, sainza savair guera che ch' eau fet! L'ultima charta, ch' im pervgnit dal cardinal, cuntegn' il cumand per de Lecques, ch'el stögli tegner la Vuclina in mincha cas! Quist cumand svagliet il conflict in mieu cour. Eau laschet la charta ün di a la lungia sün mieu tavolin sainza savair piglier üna resoluziun, ed a la fin cur ch' eau am decidet da trametter ün currier cun ella tar de Lecques, eira que fingià memma tard. El avaiva banduno la Vuclina mmand si' armeda nò cò!

Düchessa: Andri! (ella vo vers el cun grand'emoziun, ma dandettamaing sto ella salda scu incolleda. As frenand): Scha vus avais fat quist pass sainza 's render quint da sias consequenzas, schi provè per l'amur de Dieu da l'annuler! Guardè da chatter ün'otra soluziun, chi correspuonda a las miras dal cardinal!

Rohan (al cuolm da la desperaziun): Che soluziun po que der per ün hom, chi ais disunieu in se stess? Mia resolutezza m' ho abanduno, eau sun be auncha la sumbriva da que ch' eau d' eira.

Düchessa: Armè's da curaschi, And'i, e vossa fermezza d' anim as turnaro!

(A picha sün üsch).

Rohan: Entrè!

Quarta scena.

(Ils antedaints, Lecques, Salis, Priolo.)

Priolo (sün üsch): Il cumandant, barum de Lecques! Il guvernatur de Salis!

(El lascha entrer ils signuors e segua serrand l' üsch).

Lecques. e Salis (s' inclinan davaunt dücha e düchessa).

(Illa scena seguainta la düchessa ais tschanteda sül canapè.

Ils oters restan per intant in pè.)

Rohan: Bainvgnieus! Eau's aspettaiva! (A Lecques): Am pudais vus der ün bun rapport?

Lecques (cun rabgia oppressa): Taunt inavaunt, schi! La partenza da las truppas e lur marcha nò cò ais ida in uordan!

Rohan: Quista müdeda nun as saro steda fazila?

Lecques (in ün access da furur): Fazila? Bain tschert, ch' ella nun eira que! (El tira our da giglioffa üna charta e la tendscha vi a Rohan): Ma che ais cun quist cumand? L' am avais vus tramiss aposta memma tard?

Rohan (piglia il bigliet, e'l pozza sül tavolin. El esitescha ün mumaint, alura cun vusch decisa): Que füss sto pussibel da's trametter quist uordan ün di pü bod!

Lecques: Aunz cu m'avair miss in viedi! Ma scha que ho ün fundamaint! Vus avais tradieu la Frauntscha in am fand banduner la Vuclina cunter ils nouvs uordans dal cardinal!

Rohan (cun dignited): De Lecques, che's permettais vus invers vos superiur?

Lecques: S-chüsè'm, Eccellenza, ma eau nu se incler quecò! Perche der sü üna posiziun, sch' ün la pudess tegner? La republica da Vnescha m' offrit daner, proviant e sudeda, ma eau stuvet refüser, nu saviand cha si' Eminenza avaiava müdo cussagl!

Rohan: Il cardinal ais dalöntsch. Eau chi sun cò immez il scumpigl survez pü bain las pussibiliteds.

Lecques: Ma scha que füss ieu! Eau's garantesch, ch' eau avess pudieu tegner la Vuclina cunter ils Austriacs e Spagnöls!

Rohan: Basta, vus nun essas gnies nò cò per discuter cun me, que chi avess pudieu esser, ma que chi ais auncha da fer!

Lecques: Ah schi! Ed in quist merit as poss eau dir, Eccellenza, ch' eau nu vegn cun mauns vöds! In chavalgiand nò cò d' he eau concepieu ün proget grandius, ch' eau d' he fingià discus cul cumandant de Salis. Eir el ais tuot inchanto da la bun' idea.

Salis (s' inclinand vers Rohan): Eau poss dir, venero prinzip, cha üna megltra via per sortir our da quist imbarraz nu's muossaro pü! Nos barum ho vairamaing chatto la vaina!

Rohan (a Lecques): Schi pür gnì our cun tuot! Vus pudais discuorrer aviertamaing avaunt mia chera consorta. Sapchas cha la düchessa ais gnida a Cuir scu depüto da si' Eminenza!

Salis e Lecques (s' inclinan respektuosamaing vers la düchessa).

Lecques: Poss eau exprimer il giavüsch, da fer gnir eir auncha a Saint Simon per udir mieu plan?

Rohan: S' inclegia. El ais mieu camarad preschuner. (El fo ün segn a Priolo.)

Priolo (sorta).

Tschinchevla scena.

(Ils antedaints sainza Priolo.)

Rohan (mussand sün las pultrumas): Accommodè's!

Tuots trais (as tschaintan visavis da la düchessa).

Salis: Que'm fo fich plaschair, stimedada düchessa, da's chatter cò! Avais vus fat ün bun viedi?

Düchessa: Schi, grazcha!

Rohan (a la düchessa): S-chüsè mia chera, i'l ravuogl dals affers nu chattet eau auncha temp da's dumander que! Vus essas sgür staungla morta ed avessas dabsögn d' üna recreaziun?

Düchessa: Brich a fat, cher Andri! Eau sun be buonder d' udir il grand proget dal barum, sperand cha in ün' u l' otra maniera sclariro 'l l' affer!

Lecques (adulo): Que ais vairamaing il cas, venerabla düchessa! Sün via avet eau temp avuonda dal stübger our in mincha

detagl, ed uossa d'he eau la persvasiun, ch'el saja simplamaing perfet in differents rapports!

Düchessa: Per exaimpel?

Lecques: Na be per reconquister a la Frauntscha sia posiziun dominanta illas Trais Lias, ma eir per salver nos reverieu dücha! Que ais bain cler, cha 'l retard incomprendibel, in am tramettand il nouv uordan da la cuort, avess pudieu fer ün dan immens a si' Excellenza!

Düchessa (suspirand): Que tem eir eau!

Salis: Ma uossa nun ais pü da tmair ünguotta! (As volvand vers Rohan): Sapchas, prinzip, cha la trid' acziun da tscherts capos grischuns, ch' eau detest da tuot mieu cour, avaiva eir miss a me in üna posiziun zuond penibla. Scha vus in quel mumaint critic nun am avessas dispenso generusamaing da mieu güramaint, schilafè ch' eau avess preferieu da cruder in disgrazcha tar mieu cumpatriots, püttost cu da rumper il pled invers ils Franzes! Que ais üna tradiziun veglichma in mia famiglia, da tegner in mincha cas il sarramaint do ad ün raig!

Rohan (cun liger' ironia): Sajas asgüro, de Salis, cha sia Majested so appredscher fichun têts sentimaints!

(A picha sün üsch.)

Rohan: Entrè!

Sesevla scena.

(Ils antedaints, Priolo, Saint Simon)

S. Simon s'inclina avaunt la düchessa ed ils signuors): Che surpraisa, stimedada düchessa, da 's chatter cò a Cuir!

Rohan: Mia chera consorta ho supporto tuot ils strapatschs da quist viedi stentus per am surder ils uordans da si' Eminenza. Perque pigliaro ella part uossa a nos cussagl. De Lecques ho il pled!

Lecques: In prüma lingia as stögl eau dir, Excellenza, ch' eau avet la precauziun da munir mi' armada abundantamaing dad armas aunz cu banduner nossa buna posiziun in Vuclina. Quist' idea s' ho demussada scu excellenta, perche otramaing nu pudessans nus uossa eseguir mieu proget. Ed uossa udi, che ch' eau concepit: Mieu regimaints sun postos davaunt la cited, chi ais occupeda be ligeramaing. Il caporiun Jenatsch e sieus cumpagns

as rechattan ill'ustaria dal „Sain Grand“ per celebrar la reuschida da lur birbunaria. Pür cha giodan auncha lur miel vital Nus nu farons lungias cun els! Quista not saron els assaglieus dals uffiziels, chi m'accompagnettan in cited. Quels gniron suraint els scu aungels pirenteders, als mazzacränd immez lur barraccas! Ed i'l istess temp vögl eau fer rumper aint cun petardas las portas da cited per mner aint mias truppas. Uschè sarons nus in poch as uras darcho patrüns da quist territori prezius e pudarons giodair nossa vendetta!

Rohan: In büttand la facla da la guerra civila in quist pover pajais, chi ho fingià taunt soffert!

Lecques: Ma che, la populaziun saro unanimamaing da nossa vart, dalum cha 'ls provocatuors da la conspiraziun sun our d'peis! Que m'ais sto cunfirmo dal cumandant de Salis, nischi?

Salis: Bain tschert! Eau sun persvas, cha mieu pövlet tegna fermaing culla Frauntscha!

Rohan: Quist' opiniun nu correspuonda brich a mias egnas observaziuns. Na, eau se dal sgür, cha'l pövel grischnun ais divis in duos partieus. Imaginè's che chi dvantess our da las Trais Lias, scha la guerra traunter nus ed ils da Habsburg avess da prorumper sün lur territori. Vus stuvais admetter, cha que füss lur ruina.

Priolo: Aunch' in admettand que as rov' eau dad eseguir il proget dal barum de Lecques!

Rohan (surpris): Che, Priolo, eir vus giais d'accord cun têt?

Priolo: O Excellenza, eau fatsch que a vossa favur! Vöglias punderer, che chi's aspetta da la vart da si' Eminenza, scha vus refüsais quista soluziun!

Rohan: Eau se, mieu bun Priolo, ma am salver sül cuost dad oters...! (El do dal cho): Nà, que nu füss ün schoglimaint! La populaziun grischnuna nu savet ünguotta dal tradimaint da sias guidas. Eau nu vögl ch'ella and hegia da patir!

Priolo: Ma in la schinagiand s'exponiss vus a vus stess!

Salis: Perche, reverieu prinzip, as vulais vus sacrificher? Las orruors d'üna guerra civila, sch'üna têla avess da prorumper, vegnan sur quels chi s'haun tradieu perfidamaing. Vus essas tuottafat innozaint.

S. Simon: Permettè 'm, Eccellenza, da 's trer adimaint quels mu-maints dulurus illa fortezza dal Rain, cura cha 'l tradimaint da vos favorieu s' avet fat palais! Nun eiras eir vus convint quella vouta cha 'l möd d' agir dal caporiun Jenatsch merita ün chastiamaint exemplaric? Vus essas saimper sto be bunted invers el, ma el, cu as ho el recumpenso?

Rohan: Eau nu vö schnajer cha l' esperienza fatta cun Jenatsch ais steda per me üna da las pü amaras da mia vita. Ma tuot las dischillusius, cha nus stuvains indüerer, paun ans servir da s-chelins per arriver ad ün puonch da vista pü liber. In mieus lungs dis da preschunia avet eau temp da mediter la chosa e da gnir suravi. Uossa se eau, ch' eau avet tüert dad aspetter ün attachamaint sincer da quist patriot fervent. El ais bain sto fidel, ma na a nus oters, dimpersè a sieu giavüs ch' ardaint da deliberer sia patria. Baintschert ils mezs, dals quèls el s' inservit, nu sun lodaivels, ma que stu 'l fer giò cun si' egna conscienzcha.

Lecques: Vossa filosofia contemplativa, stimo dücha, nu 'm voul guera ir per testa. Eau sun guerrier e franzes da nom e da pom! Eau tscherch la gloria da mi' egna patria e na quella dals oters! Dessans nus ans lascher bütter our da quist pajais cun üna pajed' al chül? Dessan quists schnats sains e paur fer beffa e 's vanter quaunt fazilmaing ch' els sun gnies libers da nus? Nà e madinà! A quels vulains bain nus musser la creanza!

Rohan: Perche taschais vus, Malgarita, cur cha tuots expriman lur opiniun? Per me vos avis dal pü grand interess, già cha vossa sort ais collieda culla mia!

Düchessa: Vus nu stuvais uossa s' impisser sün me! Ma punderè bain tuot las consequenzas aunz cu 's decider! Dumandè 's scha cumportais d' esser exilio taunt da la Frauntscha cu eir da las Trais Lias!

Rohan (cun ün sospir profuond): Perder la patria u mancher da pled! Che ais pês, Malgarita? Eau nu pos fer quetaunt, nà, uossa vez eau cha que nu vo! Scu ch' eau d' he accepto mia mischiun, uschè la vögl eau mner a fin: In simplicited ed onestèd, in fidelited e dabainezza! Possa l' ira dal cardinal s' inflammar cunter me, eau preferisch dad esser rebel ad el cu a la güstia suprema, eau vögl püchönts ch' perder la patria cu 'l respet avaunt me stess!

Düchessa (nu pudiand pü as retegner): Bravo, Andri! Eau savaiva bain, cha quista saro voss' ultima resoluziun!

Rohan (cun ün lung sguard plain tenerezza): Vus savaivas e tuot-tüna . . .? Ma schi, già cha d' essas gnidas cull' incombenza dal cardinal, stuvaivas vus discuorrer in sieu sen!

Düchessa: Ma uossa, ch' eau 'm he disbarazzeda da mieu impegn, as di eau scu vossa consorta: Que'm ho elevo il cour da pudair observer cu cha vus, chi instinctivamaing avettas già chatto la via, l' arcognuschettas adüna pü cleramaing dad esser la dretta, guadagnand quella clarited d' anim, chi's tegna vi dal bön ad onta tuot las tentaziuns dal muond.

Rohan (sto sü e la tir' a se).

Ils oters (s'elevan eir els).

Rohan: Mieus signuors, la discussiun ais a fin! A vus, de Lecques, dun eau il cumand da trametter voss uffiziels, chi's rechattan in cited, dalum tar lur regimaints per cha quels possan cun-tinuer lur marcha!

Lecques (buglind da feil, ma's frenand): Pront, Eccellenza!

Ils visitatuors (faun tuots trais ün inclin da cumgio cun tscheras dischilusas, e sortan).

Settevlà scena

(Dücha e düchessa).

Düchessa: O mi' Andri, vus essas sto ün generel, chi's acquistet gloria in tuot sias interpraisas! Ma voss' ultima victoria ais da têla grandezza, cha 'l muond nu la savro pü ne incler, ne arcognoscher!

Rohan (inclinand il cho): Dafatta il cardinal bricha! Uossa, ch' eau vez cler, sun eau persvas, ch' el nu's cuntainta nimmia a piglier mieus bains. Perseguito da si' ödi nu saro eau pü sgür da mia vita.

Düchessa (anguoschageda): Andri, Andri, che pudains nus fer per sguinchir da sia vendetta?

Rohan (ozand las spedlas): Que saro diffizil.

Düchessa: Bernard da Weimar ais daspera. Giain in sieu champ avaunt Rheinfelden! El ans accogliaregia cun bratsch' avierta. E cu s' allegraro pür nossa chera figlia, da'ns pudair seguir allò! La povretta as lasch' increscher terribelmaing da sieu spus secret.

Rohan: Povra Malgrittina! Si' amur nu sto suot üna staila propizia!

Düchessa (cun ün suspir profuond): Que ais bain il cardinal, chi impedescha l'accomplimaunt! Zieva vossas grandas victorias illa Vuclina as scrivet eau cha'l mumaint saja gnieu da dumander il consentimaint per la lia dal dücha da Sachs-Weimar...

Rohan (l'interrumpand): E güst' alura dumandet Richelieu il maun da nossa figlia per sieu neiv.

Düchessa (inclina tristamaing sieu cho): Nos refüs decis pudess avoir meldispost il cardinal. Uschea stuvettans nus surtrer la chosa.

Rohan: E stuvarons fer que dafatta uossa! Mèlavita nun ais que in mieù pudair da der a Malgarita la furtüna ch'ella speraiva. Nus stuvains spetter e vaira cu cha las chosas as sviluppan da cò inavaunt. Per quist scopo saro que il meglder, dad ir il prüm a Genevra e lascher gnir zieva nossa figlia. Che dschais vus da que?

Düchessa: Quella cited ospitela ans arvtschet adüna amiaivelmaing. Ella ans avriro eir uossa sias portas.

Rohan: Schi vögl eau dicter dalum üna charta a sia regenza. Vus, mieu cher, valurus camarad, stuvais intaunt as remetter da vos viedi. Nus ans avrons zieva auncha bger da quinter.

Düchessa: Uschè saja que! Dieu detta, cha nus possans saimper ster insembel! Alura tuot il greiv saro supportabel per nus. (Ella il brauncla ed as volva per ir. Sün üsch): Eau as tramet Priolo! (sorta).

T e n d a

TSCHINCHEVEL ACT

Brugg.

Il convent da Königsfelden sper Brugg.

Stanza da la priora.

In fuonz ün üsch, chi vo in suler. Da la vart dretta ün seguond üsch, chi vo in üna chambra. A schnestra üna fnestra.

La priora vo sü e giò, legiand sieu brevier (cudesch d'uraziuns).

In la part anteriura ün canapè e pultrumas intuorn üna maisina.

Prüma scena.

(Piora e Beatrix).

Beatrix (cumpera sün üsch).*Piora* (interrumpand sia devoziun): Che vulais, Beatrix?*Beatrix*: S-chüsè il disturbi, reverida mamma priora! Eau gniva as purter la nouva, cha sun rivedas nò dal champ a Rheinfelden, inua ellas as rechattan uossa, la düchessa Rohan e sia figlia.*Piora*: Ais que vaira? Che mê paun ellas tschercher cò tar nus? Fò las entrer!*Beatrix* (sorta).*Piora* (fo svelt ün po uordan in staunza).*Seguonda scena*

(Piora, las düchessas).

Beatrix (evra l' üsch e lascha entrer las düchessas, alura as retira ella).*Piora* (a las vo incunter e fo üna reverenza): Bainvgnidas, stimedas düchessas!*Düchessa R* (la tendschand tuots duos mauns): Chera mamma priora, ün grand pisser ans chatschet tiers vus. Il dücha Rohan ed il dücha da Weimar as rechattan tuots duos in quel cumbat sanguinus, chi ais pruoat na dalöntschi da cò a la riva dal Rain cunter quels da Habsburg.*Piora*: Eau incleg! Vus vulais esser daspera al champ da battaglia per udir taunt pü spert las novas dals curriers, chi soulan passer da cò. Schi fè il bain da piglier piazza!*Ellas* (as tschaintan).*Malgarita*: Grazcha! Ün ans ho quinto, cha vus piglias ils ferieus da l'armeda tudascha per ils garder our. In cas cha 'vess dad esser traunter quists mieu cher bap, schi vulessans nus esser prontas al retschaiver cò.*Piora* (smüravglieda): Ma schi cu managiais vus quecò? La posiziun dal dücha Rohan ais uschè distinta, ch'el nu pudess mê pü gnir translocho nò cò immez ils oters amalos!*Düchessa*: Mo quista vouta pudess que esser il cas, siand cha mieu marid ais ieu in guerra scu simpel chavalgiaunt i'l regimaint Nassau.

Priora: Ma perche?

Malgarita: Vus as dais da buonder, nischi? Il dücha Bernard ho bain vulieu surder al cher bap l' onur dal cumand superiu, ma quist respuondet in surriand: „Laschè 'm pruver quista vouta d'agir culs puogns invezza da cul cho“.

Priora (dand dal cho): Que ais vairamaing singuler! Il grand prinzip, Rohan!

Düchessa: Vus savais bain, ch'el avaiva druvo tuot si' indschegn a s-chatscher l'inimih cumön our da las Trais Lias, e che füt sia recumpensa? Tuot sias bunas intenziuns gnittan missas our in mêl da la vart da noss cumpatriots! Ais que da's der da buonder, sch'el ais dvanto staungel?

Priora: S-chüsè, venereda düchessa! Eau nu savaiva ünguotta da tuot que! Vus dschais, cha tuot las bunas intenziuns dal stimo dücha Rohan gnittan missas our in mêl da voss cumpatriots. Ma cu ais que pussibel?

Düchessa: Mieu marid vain achüso dad ir secretamaing d'accord culs Grischuns per motivs egoists.

Malgarita: Richelieu s'imagescha scu pera, cha'l bap vöglija dvanter il raig da quist pövel muntagnard. Ma nun ais que ridicul?

Priora: Pês cu ridicul! Que muossa ün gener da penser fich bass, da's disfider d'ün têt hom!

Malgarita: Scha vus savessas, che temp disastrus, cha nus avains fat tres a Genevra! La populaziun eira taunt buna ed amiaivla cun nus, cha'l bap as avess bain pudieu remetter lò. Ma el mê nu gnit ad avoir pos. Adüna stuvaiv'el ster a l'erta perche cha'ls spiuns dal cardinal pruvettan ad ün pruver dal fer ir in üna trapla. A la fin stuvettans nus ans decider da partir, per nu metter in imbarraz la regenza da Genevra chi'ns vulaiva bain.

Priora: Uschè gnittas vus nò cò?

Malgarita: Schi, ma il prüm pensaivans nus dad ir a Vnescha. Il permiss dad ir lò ans füt accordo da Richelieu cun üna promtezza sorprendanta. Ma mieu bap s'inacordschet aunch' in temp, cha que's trattaiva d'üna nouva trapla.

Düchessa: Schi, dal bun! Nus mê pü nu füssans arrivos a nos scopo da viedi! Scha viagiaivans per terra, schi füssans crudos i'ls mauns dals Spagnöls, e scha viagiaivans per mer, schi'ns avessan clappos ils spiuns dal cardinal.

Priora: Alura ais que bain la vigilanza dal dücha, chi'l salvet.
Che furtüna, ch'el pudet s-chivir a tuot ils latschs!

Düchessa: Eir nos viedi nò cò d'eira circundo da prievels. Sainza l'agüd dals Genevrins e dals Bernais füssans nus tuottün' auncha ieus aint illa rait dal cardinal.

Malgarita: Schi, nus avains . . . (ella s'interrumpa udind il galop d'ün chavagl) Ün currier! (ella cuorr'a la fnestra).

Düchessa e Priora (la seguan).

Priora: Dal champ da battaglia!

Malgarita: Eau vegn giò!

Priora: Que nun ais necessari. El gnaro sü. Vzais, el smunta dal chavagl. Daspö ch' eau tegn il lazaret am daun els adüna qualche novas.

Düchessa (cun ün greiv suspir): Eau tem zuond, ch'el ans maina poch bunas! Mieu cour am paisa, scu scha füss suraint el ün crappun!

Beatrix (evra l'üsche e lasch' entrer il currier).

Terza scena

(Las antedaintas, 1. currier.)

1. currier (fo üna reverenza).

Malgarita (cun impazienza): O dschè 'ns be dalum, scha vus purtais novas dal dücha Rohan u Bernard?

1. currier: Que bain!

Düchessa (anguoschageda): Che ais success?

1. currier (guarda interrogativamaing vi tar la priora).

Priora: Am permettais vus, stimedä düchessa, da discuorrer il prüm suletta cul currier?

Düchessa: Na, per l'amur da Dieu! Uossa stögl' eau avoir clerezza!

Priora (al currier): Quistas signuras sun la consorta e la figlia dal dücha Rohan.

1. currier (esitescha auncha).

Düchessa: El nu saro mort? O dschè, ch'el nun ais!

1. currier: Na, mort nun ais il dücha, ma . . .

Malgarita: Fermamaing ferieu?

1. currier: Que nu craj eau niauncha!

Düchessa: Vus nu savais? Ma inua ais el? O Segner, el nu saro crudo i'ls mauns dals Spagnöls?

I. currier (imbarrazzo): Am füt do uordan da nu fer palais quista nouva. Forsa güsta per nun inquieter las reveridas düchessas!
Düchessa (dundagiand da la grand'emoziun): O mieu presentimaint!

Priora (la maina al canapè ed as tschainta sper ella, tgnind sieu maun).

Düchessa (resta lò, tuot inargida dal grand spavent).

Malgarita (al currier): Ma cu ais que gnieu ad a quella?

I. currier: In sieu zeli da perseguiter l'inimih, chi cumanzaiva già as retrer, s'exponit il dücha Rohan a grand prievevel s'isoland dals noss. Sia armadüra glüschainta, tradind ün hom da distincziun, tret sün el l'attenziun dals Spagnöls, chi'l circundettan ed il mnettan davent scu preschuner.

Malgarita: Ma'l dücha Bernard, nu vzet el que?

I. currier: Ah schi! El det dalum zieva a l'inimih.

Malgarita (cun nouva sprauza): Avais udieu, chera mamma?

I. currier: Id ais auncha tuotta sprauza, cha'l venero dücha Rohan possa gnir delibero. (As volvand a la priora): In quist cas gniro el mno nò cò, siand ferieu legermaing. Que ais mieu uordan da's dir, cha's desso preparer fingià uossa per quista pussibilted.

Priora (inclinand il cho): L'uordan saro executo promptamaing. Vus pür gè uossa as restorer!

I. currier (sorta cun ün inclin).

Malgarita (s'inclina vers sia mamma e la guarda in fatscha cun ün surrir incuragiand): Bain sgür, chera mamma, mieu Bernard nu laschero il bap aint ils mauns da quels Spagnöls crudels. El il deliberescha, eir sch'el ris-chess si'egna vita. Que se eau dal sgür.

Priora (stand sü): Schi, nus vulains ans tegner fermamaing vi da quista sprauza. Eau giaro uossa a fer mieus preparativs. Fè il bain da'm s-chüser, Excellenzas! (sorta).

Quarta scena.

(La düchessa e Malgarita.)

Malgarita (pigliand sia piazza sper la düchessa): Mammina, vus am fais pisser in vossa rigidited. O dschè'm ün pled!

Düchessa (despereda): Aint ils mauns da quels da Habsburg! Ma po que der inimih pü terribels? Che faron els a tieu bap per as vendicher da lur sconfittas illas Trais Lias!

Malgarita (zuppand si' egn' anguoscha): El saro delibero, bain tschert! El cuntinuaregia a servir a la Frauntscha suot las banderas da Weimar. Nus essans stos sabis da gnir nò cò. Mieu cher Bernard mê nu 'ns abanduna. Püchönts trunchess el la lia cul cardinal. El ho eir fingià gieu battostas cun quel, aviand avuonda da sias intrigas fin sü cò (tuocha cul maun a sieu mintun).

Düchessa (spaventeda): Anguoscha da Dieu, Bernard nu 's mettero cunter al cardinal! Que füss sia fin!

Malgarita: Bernard nun ais Franzes. El po sdir sü l'alianza culla Frauntscha e's fer independent. Cò a las rivas dal Rain as fundaro el ün egen reginam ed alura . . . o mamma!

Düchessa: Dieu 'ns preserva! Que ais ün grand ris-ch! Scha Richelieu s'indubitescha, savro el impedir il plan. Ah, Malgarita, quaut gugent at cuviss eau tia fortuna! In quist cas pudessast tü dvanter la consorta da tieu cher Bernard sainza la permischion dal raig. Ma eau cognuosch be memma bain il cardinal. El nu do pü liber a quels, ch'el tret aint in sieus calculs. Tieu pover bap and ho fat l'esperienza. Richelieu il perseguitesch'a mort, perche ch'el l'ho fat ün strich tres sieu quint. Inua mê ans pudains nus auncha volver?

Malgarita: In ingür! Nus avains chatto nos refüg!

Düchessa: Na, na, nus nu pudains ster tar il dücha da Weimar per nu trer sün el l'ira dal cardinal. Il pover bap vulaiava gnir be per ün tempet per trer libramaing il fled e ponderer, che chi 'ns resta da fer. O dulur, uossa ais que forsa dvanto ün seggiorn auncha pü cuort da que cha nus crajaivans. (Ella scufuonda.)

Malgarita: O chera mamma, nu der sü la sprauza!

(Ün oda ün chavalgiaunt).

Ün currier! (Evrà la fnestra e clama): Che novas purtais?

Vusch dal 2. currier: Bunas! Il dücha Rohan ais delibero ed invio nò cò per as lascher garder our.

Las düchessas (as braunclan cun ün güvel d'algrezcha).

Malgarita: Eau al vuless ir incunter!

Düchessa: Ma crajast tü, ch'eau stetta inavous?

Malgarita (riand): Schi giain dimena!

(Vaun vers l'üsich in fuonz.)

Tschinchevla scena.

(Las antedaintas cun Beatrix e Blandini. Zieva be ils ultims)

Beatrix e Blandini inscuntran las signuras sün porta.

Beatrix: Permettè, stimedas prinzessas, da's preschenter il duttur Blandini.

Düchessa (amiaivelmaing): Eau sun fich cuntainta da's vaira prompts ad artschaiver mieu marid. Vus faros tuot vos pussibel per il guarir, nischi?

Blandini (hom fich gniervus, fand inclins profuonds): Scha savessas be, cu ch' eau am chat onuro, reverida düchessa!

Düchessa: Nus turnarons cul paziaint! (Ellas sortan).

Blandini (sto aunch' üna pezza a fer inclins, las guardand zieva. Alura pür aintra el in staunza seguieu da Beatrix): Mo schi, la staunza d' aspet ais la pü adatteda scu salon da l' illuster paziaint aspetto. Ma nu pudess forsa nossa reverida mamma priora la mangler?

Beatrix: Ah che, que nu düraro taunt lösch!

Blandini: Chi so! Bainschi, las feridas nu peran dad esser seriusas, a güdicher dal requint dal currier. Ma ill' eted dal Dücha Rohan voul que sieu temp per il guarir cumplettamaing.

Beatrix: Mo bain, daspö cha nus avains il lazaret, tuot l' organizaziun de la clostra ais gnida ün po our da sieu solit. Que saro per quista radschun, cha la mamma priora ho disponieu uschea.

Blandini: Ma nu la fo que ünguotta, cha sieu salon saro abito dad ün eretic?

Beatrix (ozand las spedlas): Pera da na. Imminchün so, cha'l dücha Rohan ais ün hom da bain, chi ho eir ün' incletta per nus catolics. Que ho el musso illa Vuclina.

Blandini: Bain, bain, a me nun importa que. Ma que m' ais bain cunschaint, cha si' Eminenza, il cardinal, mê nun as fida in quist gener da gliעד.

Beatrix: Quist salon ais dal rest fich commodaivel per il dücha, perche la chambra da durmir ais be daspera (ell' evra l' üsch a dretta).

Blandini (guardand in chambra): Alura vulains nus preparar cò tuot il necessari per pudair fascher nouvamaing il paziaint dalum

ch'el saro arrivo. Fè il bain dad ir a piglier las compressas, las nardas e tuot, che cha nus druvains.

Beatrix: Dalum, signur duttur! (Ella sorta dal üsch in fuonz, vezza a gnir qualchün e fo üna reverenza): Entrè, Eccellenza! (Lascha entrer il dücha Bernard e serra l'üsch).

Blandini (fand inclins ed as sfruschand il mauns): Che onur, che grand onur! Il dücha da Weimar!

Sesevla scena.

(Blandini, il dücha da Weimar.)

Dücha d. W.: Buna saira, duttur! Mieu sör, il dücha Rohan, saro cò in pochs mumaints. Mèlavita stögl eau turner dalum sül champ da battaglia. Ma que as vulaiv' eau auncha metter a cour: Il paziaint nu'm plescha guera, eir scha sieus plejas nu peran dal duler taunt. Impromettè'm da las visiter fich conscienzusamaing!

Blandini (fand inclins): Ma, s'inclegia, s'inclegia, fich reverieu dücha! Che nu fess eau per ün paziaint uschè illuster!

Dücha d. W.: A vain prêts, cha vus hegias pü premura per ils amalos da voss'egna cretta. Ais que vaira?

Blandini (imbarrazzo): Ma schi cu, Eccellenza? Cu pudess eau . . ? (Vo sü e giò dand dal cho ed as sfruschand ils mauns. Alura s'algordand dals plets da Beatrix, cun tschertezza affecteda): Imminchün so, cha'l dücha Rohan ais ün hom da bain, chi ho eir ün'incletta per nus catolics. Que ho el musso illa Vuclina.

Dücha d. W.: Mo bain, quist ais almain ün'opinium radschunaivla. Schi fè vos pussibel! Que nu saro vos dan! (sorta).

Blandini (l'accompagna al üsch fand inclins).

Beatrix (chi spettaiva in suler, entra cullas faschas).

Settevla scena.

(Blandini, Beatrix.)

Beatrix: Signur duttur, a vegnan cul paziaint. (Vo in chambra laschand l'üsch aviert).

Blandini: Fingjà? (El do ün s-chüt our da fnestra): Schi la fè!, cha sun già cò! Uossa s'approssm'ad els il dücha da Weimar. El piglia cumgio dal dücha. Po esser cha in turnand nu'l chatt'el pü in vita.

Beatrix (gnind sün üsch d' chambra): Ma che dschais? Sto que uschè mêl cun el?

Blandini (ozand las spedlas): Che vulais, ch' eau as dia, aunz cu avoir visito las plejas! Il paziaint nu plescha guera al dücha da Weimar. Ma quel ais ün guerrier, chi s' inclegia bel e poch da la medicina. (Sfruschand ils mauns): Nus vzarons bainbod! Avais vus preparo tuot?

Beatrix: Schi, signur duttur!

Blandini (guardand adün' auncha our da fnestra): Ad aintran in chesa. Fè il bain dals artschaiver! Eau stö be ir auncha svelt a l' apoteca a tschercher qualchosa.

Beatrix: Nu pos fer eau que?

Blandini: Grazcha, sour, eau stögl ir am vessa. Ch' ün maina il dücha Rohan in chambra. Ma las düchessas dessan rester cò! Eau tuorn dalum. (Sorta dal üsch in fuonz).

Ochevla scena.

(*Beatrix*, Rohan, las düchessas, üna guargia d' amalos.)

Rohan (vain aint as pozzand sün la guargia d' amalos, ma tuottüna chaminand as vessa. El ho il bratsch e la spedla schnestra in üna fascha sanguinusa).

Las düchessas (al seguan).

Beatrix (s' inclinand): Bainvgnieu, reverieu prinzip!

Rohan (amiaivelmaing): Buna saira, sour! Schi avais vus surpiglio l' incompensa da 'm garder our?

Beatrix: Bainschi, stimo dücha! (Evra l' üsch a dretta.) Cò ais vossa chambra. (A la guargia): Vöglas mner aint a cò a si' Eccellenza!

Rohan e la guargia (aintran in chambra, laschand l' üsch aviert).

Nouvevla scena.

(*Las düchessas*, *Beatrix*, *Blandini*.)

Düchessa: Inua ais il duttur?

Beatrix: El stu gnir d' ün mumaint al oter!

Blandini (entrand): Cò ais el! (El s' inclina bod fin per terra). S- chüsè il pitschen retard, Eccellenzas! Nos lazaret ais combel d' amalos, chi drovan mieu agüd. Mo uoss' am vögl eau dedicher a nos illuster paziaint, chi sarò prompt am artschaiver. Vus, chera

sour, be stè cò ad intratgnair las reveridas düchessas. Eau as clamaro, sch' eau d' he dabsögn da vus. (Vo in chambra.)

Deschevla scena.

(Las düchessas e Beatrix.)

Ellas (as tschaintan).

Düchessa (cun vusch disfindenta): Che hom ais quist Blandini?

Beatrix: El ais gnieu culs Franzes, chi cumbattan insembel culs Tudas-chs suot las banderas dal dücha da Weimar. I pera cha 'l cardinal Richelieu stima fich sias capaziteds. Cur cha nus driz-zettans aint il lazaret, ans füt el raccumando chodamaing.

Düchessa (inquieta): Da Richelieu? Que nu'm plescha zuond bricha!

Malgarita: Ma, mamma, quella vouta il cardinal nu pudaiva auncha savair cha 'l bap gniss a cumbatter avaunt Rheinfelden.

Düchessa: Bainschi, ma tuottüna! Quist meidi nun am fo üna bun' impressiun.

Beatrix: El as ho pero demusso dad esser fich abil in tuot sias manipulaziuns.

Düchessa: Que po bain esser. El ais forsa be memm' abil in ün tschert rapport. (Ella sto sü e chamina intuorn inquietamaing.)

Malgarita e Beatrix (staun sü eir ellas).

Malgarita: Chera mamma, vus essas anguoschagedas pervia dal bap. Ma sias feridas nu sun sgür na greivas, e quaut cuntaintas stuvains nus esser, cha mieu cher Bernard l' ho delibero!

Düchessa (la squitschand il maun): Craja 'm be, eau mê nu schmancharegia, che cha quist hom ho fat per nus! Be ch' eau inclegess am vessa, perche cha quist' ansiusited nu'm voul abandoner. Ella ais cò simplamaing e nu's lascha s-chatscher adonta da tuot ils radschunamaints cuntrarais. O, cu cha mieu cour batta!

Malgarita: A nun ais da's der da buonder, cha vossa gnierva rebellescha zieva tuot las anguoschas, cha nus avains gieu da fer tres hoz. Vus avessas dabsögn d' ün magöl vin fortificativ.

Beatrix: Eau giaro per zieva! (Sorta.)

Ündeschevla scena.

(Las düchessas, Blandini, Rohan, Beatrix.)

Düchessa (vo vers l' üsch a dretta): Eau nu tegn our quist' inquietezza. Eau stö vaira, che chi passa davous quist üsch! (evra l' üsch).

Vusch da Blandini: Ün mumaint, be ün mumaintin, stimatischma düchessa! A glivrains güsta a fascher nos paziaint illuster!

Vusch da Rohan: Be nu's inquieter, chera Malgarita. Eau pudaro dalum gnir our i'l salon.

Vusch da Blandini: La guargia d'amalos daro l'ultim maun. (A la guargia): Cò, liè bain! (A Rohan): Eau giaro ün mumaint a baderler cullas prinzipessas, scha'm permettais, stimatischem prinzip! (El aintra i'l salon e serra l'üsch).

Düchessa: Cu vo que cul dücha?

Blandini: Armè's da curaschi, Eccellenza! In lavand our las plejas d'he eau vis, ch'ellas nu sun nimmia uschè innozaintas, scu cha paraivan a prüma vista.

Düchessa (do ün dschem desolo).

Malgarita (la tira a se cridand; vers Blandini): Dschè 'ns be scha pudains sperer!

Blandini (ozand las spedlas): Sperer as po adüna! Eau as vulaiva be preparar per in cas cha que avess dad ir dandettamaing pü mêl. Per intaut sto il dücha auncha bainet. El po gnir our i'l salon e ster in pultruma, siand cha'l cour lavura pü bain, scha'l paziaint nu sto giaschanto. Fè il bain, reveridas düchessas, da nu musser üngün afflicziun davaunt l'amalo! (El evra l'üsch. A la guargia): Tuot in uordan? Vo bain! Schi mnè uossa our a cò si' Eccellenza!

Rohan (vain, pozzo sün la guargia e's tschainta in üna pultruma).

Düchessa (metta üna cuverta sün sia schnuoglia ed ün cuschin suot sieu cho. As guvernand se stess, cun vusch allegra):

Essas plazzo bain uschea, mieu cher Andri?

Rohan: Schi, grazcha! Be cha que'm ais da que curius daspö ch'eau sun fascho. (As tgnand il cho): Eau sun tuot stuorni

Blandini: Que ais be pervia da la granda perdita da saung. Quista deblezza passaro bain svelt.

Beatrix (vain cun vin e magöls, ch'ella pozza sül maisin).

Blandini: Ah, noss'amabla sour s'ho già impisseda vi d'ün mez fortificativ. Schi pür fè impringias, stimedas Eccellenzas! (A Rohan): Vulais vus eir manger qualchosa?

Rohan: Grazcha fich, que'm füss impussibel!

Blandini: Mêlavita stögl eau uossa ir i'l lazaret a fer üna greiva operaziun chi nun as lascha surtrer. (A Malgarita): Vulais vus

avair la bunted da'm avviser dalum, scha que avess da der üna müdeda? Eau gnaro uschè spert pussibel.

Malgarita: Eau nu tardaro.

Blandini: Grazcha fich! (Sorta da l' üsch in fuonz).

Beatrix (il segua).

Dudeschevla scena.

(Rohan, la düchessa, Malgarita.)

Malgarita (implischa duos magöls, e do da baiver a Rohan): Quist vin as daro novas forzas. Ed eir a vus, chera mamma!

Düchessa (do dal cho): Basta, ch'el fatscha bain al bap.

Rohan (zieva avair bavieu): Eau'm saint propi meglder! Grazcha Malgarita!

Malgarita: Vus as remettaros bainbod, nischi mieu bap banadiu?

Rohan (tristamaing): Crajast tü propi? Ma per che scopo avess eau da guarir? Che serv' eau auncha in quist muond?

Malgarita (cridand): O bap, nu dschè que! Vus, chi avais adüna agieu zieva vos meglder savoir e pudair!

Rohan: In fand que sper eau dad avair accumulieu mia mischiun sün quista terra. Que ais dvanto, scu cha tia chera mamma vaiva dit ouravaunt: Eau nu d'he pü ni fö ni lö! Ed ultra que am sun tschunchas tuot las pussibilteds d' agir. Mia vita d'uoss' inavaunt nu pudess pü esser oter cu ün fügen permanent dals latschs chi vegnan tendieus da tuot las varts.

Malgarita: Ma na cò, cher bap! Bernard as chüra ed as salvaro da la vendetta dal cardinal.

Rohan: Povra, chera Malgrittina! Che po el fer cunter ün ödi, chi ais inexorabel ed insaziabel? Na, na, eau d'he pers la sprauza da pudair il s-chivir! Mias forzas vegnan al main ed eau sun staungel. Tü nu't fest ün'idea, quaut staungel ch' eau sun!

Düchessa: Vossas forzas as turnaron e cun ellas eir l' amur per la vita!

Rohan: Mi' unica brama ais da subir la mort d' ün simpel sudo. Que füss bel da pudair ir vi uossa cul cour implieu d'ingrazchamaint invers il Segner ed invers Bernard, chi prastet sieu bratsch al Suprem, per am deliberer dals mauns da l' inimih!

Malgarita (cridand): Ma na per murir, dimpersè per viver as ho el delibero!

Rohan (chi dandettamaing nu vain pü sü cul fled, palpa cul maun dret sieu cour).

Las düchessas (s' inclinan ansiusamaing sur el).

Düchessa: O mieu Andri banadiu, che as mauncha?

Rohan (chi's remetta darcho ün po, cun stainta): Il cour . . . nu bat- . . . tai . . . va pü! Que sa- . . . ro la . . . fin . . .

Malgarita: Il meidi! (ell' as precipitescha our dal' üsch in fuonz).

Tredeschevla scena.

(*Rohan, düchessa, pü tard Malgarita.*)

Düchessa (l' imbuochand ün po vin): Bavè mieu cher, per cha las forzas as tuornan!

Rohan (zieva avair bavieu): Grazcha, eau stun darcho pü bain!

Düchessa (despereda): Andri, Andri, che stuvess eau pigler a maun sainza vus? O stè tiers me!

Rohan (tscherchand sieu maun cul sieu dret): Sapchas, Malgarita, ch' eau mê nu's abandonaro, eir scha voss ögls nun am vezzan pü. Hegias be pazienzcha per ün tempet! Vus as avais demuseda fich curaschusa in stimand pü ot cu' l' success mundaun la vair' onur da vos marid. Uossa stuvais vus rester ad a quella, eir scha las consequenzas nu sun ligeras. Nossa separaziun ais cuorta, ma nossa reuniun saro eterna!

Düchessa (as frenand): Vus avais radschun, cher Andri! Eau'm vö der fadia dad esser degna da vus!

Rohan (surriand): Degna da l' eternited! Che sun eau? Ün pover mortel, chi's ho sbaglio in sieu temp! Eau vulaiva der a mieus conumauns la vaira independenza, chi ais baseda sülla toleranza vicendaivla in questiuns religiusas. Que d' eira memma bod. Pür noss posteriurs saron capabels da realiser quist ideal.

Düchessa: Els salüdaron ün di in vus lur precursur. Ed els saron capabels dad arcognoscher voss merits scontschieus dals contemporans!

Rohan (as drizzand sü cun ögls glüschaints): Malgarita, eau la vez!

Düchessa (l' appoggiand): Che vzais vus, mieu cher Andri?

Rohan: La nouva patria! O, quaunt ch' ell' ais bella e splendurainta! Allegrè's cun me, Malgarita! Lò nun ais pü persecuziun!

Düchessa (serrand el in sia bratscha): „ . . . e la mort nu saro pü, neir cordöli, ne plaunt, ne dolur nu saron pü, perche las chosas d'avaunt sun passedas.“

Rohan (cun vusch extinguaunta, ma seraina): „ . . sun passedas . . .“!
(Sieu cho crouda sülla speda da la düchessa. El moura).

Malgarita (vain inavous. Cun vusch bassa vers la düchessa): Il meidi gnaro uschè spert cha que l'ais pussibel. (Ella s'inacordscha cha Rohan ais mort. Cun ün sbreg oppresso): Mamma!

Düchessa (serra ils ögls dal trapasso e tira alura a se la figlia):
Tieu cher bap ho uossa chatto la vaira patria da nus tuots!

T e n d a !

F I N